ЗАГАЛЬНА КНИГОЗБІРНЯ

Ч. 18.

ДМИТРО НИКОЛИШИН.

АРТИСТИ

Комедія в 4-ох діях.

КОЛОМИЯ,
1924.

Друк М. Бойчука.

Того ж автора:

МАЄВІ АКОРДИ,

картина у трьох діях (зі співами і танцями).

Ця песя представляє взаїмовідносини між сільською інтеліґенцією й селянами. ...написана вона ...ц'каво і правдиво... гарною народньою мовою... Дуже бажаємо, щоб її ставлено аматорами скрізь по селах, аби поширити цю симпатичну песу між селянами.

(К. Б-й; „Український Голос" 15. II. 1920, ч. 7.)

Книжка написана талановито. Автор малює життє на селі не по шабльону дотеперішніх народніх пес... з його злими сторонами, але таким, яким воно в ідеальному значінню повинно бути.

(„Театральне Мистецтво" 1922, III-IV. с. 32.)

Заввага: Песа апробована „Театральною Комісією" у Львові й дозволена дирекцією львівської поліції. Ноти до пісень можна дістати в автора.

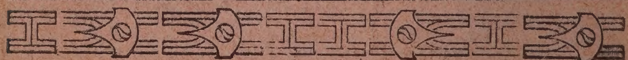

ДМИТРО НИКОЛИШИН.

АРТИСТИ.

Комедія в 4-ох діях.

КОЛОМИЯ, 1924.

Накладом „ЗАГАЛЬНОЇ КНИГОЗБІРНІ“.

Любим Другам

Омелянові й Олені Цісикам

на спомин ясних днів у Прокопівці.

ОСОБИ:

Щупак, вислужений директор народньої школи.
Дарина, його жінка.
Емілька, їхня дочка.
Богдан, брат Дарини; державний лісничий.
Олеся Орликівна, вихованиця Щупака, наречена Богдана.
Тарас Мудрак, ґімназист-матурист, бувший січовий стрілець.
Семен Мудрак, його батько, американ.
Панас Яснозор, театральний артист.
Балюк, укінчений богослов.
Господар віллї.
Директор театру.
Дірiґент театральний.

Діялось у східній частині українських Карпат у літньому сезоні.

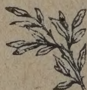

ПЕРША ДІЯ.

Лїсничівка.

У глибинї висока гора купаєть ся в зеленї, залитій ярким промїннєм південного сонця. Попід гору пливе ручай та безупинним тихим шумом заколисує долину до казкового сну. Серединою веть ся плай і, перекидуючись через ручай невеличким старим містком, губить ся лїворуч за сосновим бором. Праворуч за огорожею дім із оскленою верандою, на яку виходить ся східцями. Під вікнами лавочка.

Емілька, молоденька чорнявка, стоїть собі, спершись на огорожу біля фіртки, її дивить ся то в одну, то в другу сторону. Зпоза веранди виходить **Олеся,** молода, струнка білявка.

Олеся. Ще не видно? *Йде до неї.*

Емілька. Анї слиху. Надокучило вже ждати.

Олеся. Може припізнив ся поїзд. Та який се гість сьогоднї завита до нас, Емілько?

Емілька. Справдї загадка химерна. Мама нїби то й не знає —

Олеся. — а всміхаєть ся під носом. Ой, паннунцю, чи, буває, гість отой та не до тебе...

Емілька. Отакої. Вигадала. Я ж у мами ще дитина.

Олеся. Ввічі так, а поза вічі...

Емілька, *живо.* Що? инакше слово каже?

Олеся. Як коли. Вона, не бій ся, дуже гарно розуміє, що дївча по третїм роцї вже далеко не дитина...

Емілька. Справді? А чого ж ті куці спідничики та суконки? Я ж то так її просила, щоб казала довшу вшити... Ні тай ні! До злоби вперта, ще й козою прозиває.

Олеся. Се пусте. Суконка довша, чи коротша—

Емілька. Говори! Я ж хиба вже не маленька..

Олеся. Але школи не скінчила...

Емілька. Ну, то що? Хиба я винна?

Олеся. Тільки, хочеш знати правду, в цій куценькій спідничині ти собі така принадна, що їй-Богу не на жарти можна в тобі закохатись.

Емілька. Се вже, Лесю, твій додаток; мама того не сказала б.

Олеся. Але він давно сказав се...

Емілька. Він?... Про кого ти говориш?

Олеся. Як про кого? Ти забула, чи гадаєш, що не знаю? *Деклямує:*

„Заржав коник вороненький,
На нїм стрільчик молоденький;
Надїв шапку-мазепинку,
Стиснув шаблю — побратимку.
— Гей, дівчино, будь здорова!
Не жалїй палкого слова;
Серед степу, серед поля
Жде на мене слава й воля.
А я тую славу зложу
На твою головку гожу,
Волї золоті дарунки
Проміняю за цїлунки...“

Емілька. Господи! Се ти про нього?... Про Тарасика?... Ох, Лесю, що се ти менї згадала...

Олеся. Бо таки й пора згадати. Може й він не забарить ся —

Емілька, *схвильовано.* Що ти кажеш? Ти щось знаєш, щось таїш переді мною. *Обніма її.* Лесю, люба, дорогенька, покінчи бо з загадками! Говори, ну! чуєш? Лесю!

Олеся. Ох, та ти мене задавиш... *Сміеть ся.* Я не знаю більш од тебе.

Емілька. Справді? Так чого турбуєш загадковими словами моє серце?

Олеся. Не турбую, тільки вгадую. Відомо ж бо й мені, як щиросердно він захоплювавсь тобою. А від того до кохання не такий далекий шлях.

Емілька, *пускає її.* В тебе жарти на умі, а в мене... Та нехай...

Олеся. Емілько, золота моя дитинко —

Емілька, *невдоволено.* Мамині слова.

Олеся. Покинь бо попрікать мене.

Емілька. Ну, звісно, ти ж таки від мене старша, вже й заручини відбула...

Олеся. Мілю, так? *Відвертаеть ся від неї.*

Емілька. Ні, ні, не треба. Вибачай! Я не хотіла. Се язик мій провинив ся, — *обніма її знову* — перехопило ся слово. Та не бути сьому більше. Як мені було б без тебе? Хто мені розради слово вділить, як імлиста туга затуманить хору душу, болем серце переможе?

Олеся. Годі з хорою душею! Звідки там у неї хворість? Там життя весна чарівна перші пуплянки пускає, розгорта барвисті квіти, запашним бальзамом миті. А той біль на серці, Боже; се ж тебе любови стрілка тільки зверха зачепила. Що ти знаєш ще про біль!

Емілька. От я знов маленька в тебе. Я тебе

не розберу. Тут ізгадуєш про нього, а за хвилю вже й смієш ся з того, що я в серці чую...

Олеся. Ні, куди там, не смію ся. Бачиш, я хотіла знати, чи ще думаєш про нього, того стрільчика, тай тільки. *Веде її до лавки.*

Емілька. Чи ще думаю... Ох, Лесю, як не думати про нього? Він для мене, для дитини — се ж минуло вже три роки — справжнім казковим героєм ізробивсь тієї ночі. Він мене зачарував. *Сїдає на лавку.*

Олеся. Знаю, знаю. Навіть мама запримітила се диво — *сїдає біля неї.*

Емілька. — та як стій мене післала спати. Тільки ж я не спала... Тай скажи сама, Олесю, де ж менї було до сну! Він тобі там за стїною гомонить геройську повість про ідейнеє завзяттє незабутнїх Усусусів, а тут я повинна спати... Чи не сміх? Та що й казать. Я й не думала заснути. А як тільки, покінчивши, він там з вами розпращав ся, я тихцем з покою вийшла тай бігцем аж під калину.

Олеся. Що я чую?!

Емілька. Вірна правда. Стала й жду, а серце бєть ся, аж руками тисну груди. Чую — йде... все близче... близче... Хвилька — ось він біля мене...Зупинивсь... Я вийшла з тїни. „Ох, се ви?...“ — „Се я“. — „Спасибі“. — „Я“ — тут голос заломив ся — „я... бажала... я... нїчого... тільки пару слів пращання... Ви так гарно говорили...“ Він зійшов на бік зі стежки, обіймив мене злегенька. „О, як гарно ви зробили, що сюди прийшли... Між нами — каже — стане час, події й люди... Завтра нас не буде вже в селї... Підемо

дальше...Та з собою понесу я ваш чарівний образ, Мілю. А що ж ви?“ — А я —

Олеся. А ти?

Емілька. Я... мене стиснуло в горлї, нагло щось захвилювало під грудьми... Та в тій же хвилї чую мамине: „Емілько!“ Стрепенувшись, я за шию обвила його руками і жагучими устами вкрала в нього поцїлунок...

Олеся, *сплеснула руками.* Славно. Он що! Ну, й дитина...

Емілька. Ледво він з чудного дива встиг „Емілько“ прошептати, я відскочила від нього й щезла за корчами бозу. Звісно, після того в мене появилась лихорадка... *Смієть ся.*

Олеся. Ну, та й хитра ж ти. А мама навіть не підозрівала, що дитина в Усусуса лихорадку зцїлувала. Та й менї нїколи й словом...

Емілька. Що ж, не гнївай ся Олесю! Ти щойно прийшла до нас, я тодї тебе не знала ще...

Олеся. Та вже!—Ну, а пізнїще чула ще коли про нього?

Емілька. Тільки те, що десь далеко в таборі ще мордував ся після того, як руїна наші радощі постигла, та що мав на волю вийти тай у Львові зупинитись. Може ти що більше знаєш, в тебе ж там знайомі, Лесю.

Олеся. Зачувала, що завзяв ся ще ґімназію скінчити та матуру здати.

Емілька. Так? — О, коби йому вдало ся! Се ж була б велика кривда. Адже в Усусуси чи не шестаком іще пішов.

З веранди показуеть ся **Дарина**. Звичайно носить цвікер.

Дарина. Де ж ви там запропастились?

Олеся, *встае.* Виглядаємо Богдана.

Емілька, *теж встае і йде до фіртки.* Тай чого він забарив ся, мамочко?

Дарина. Либонь є діло. Може поступив до кого.

Олеся, *хитро.* З гостем?

Дарина. Та яким там гостем. Може гість і не приїхав.

Емілька. Мамочко, скажіть по правді: ви жартуєте, чи дійсно хтось до вуйка загостить?

Олеся. Може й не до вуйка, Мілю...

Емілька. А до кого ж би? до нас? Ми ж нікого не просили, бо самі ми гістьми в нього.

Дарина. Ах, пуста твоя балачка. Чи приїде хто, чи ні, то який тобі тут клопіт? Ти от замість клопотати загоді свою головку, краще помогла б у кухні, бо з обідом не поспієму на час.

Емілька. Там так горячо... *Йде поза веранду.*

Дарина. Що ж! Зажди; настане осінь, то й похолоднїщає. *Йде до фіртки й дивить ся в одну й другу сторону.* Ой, чогось та Міля знову почина химерувати.

Олеся. Я би того не сказала. Навпаки вона слухняна, може навіть забогато.

Дарина, *звернула ся до неї.* Забогато? Отакої. Чи хто чув коли таке?

Олеся. Ні бо, дядино, їй-Богу я по щирости кажу: хто занадто вже слухняний, тому гірко в світі жити.

Дарина. Дивовижне мудруваннє! На таке я

не годжу ся. Якщо ти, Олесю, й Мілї зраджуєш такі думки —

Голос Емільки. Мамцю, запражка згоріла, молоко в пательню збігло...

Дарина. Господи, на хвилю вийшла... Що за непотрібна дївка. *Голосно.* Де ж Палагна? *До Олесї.* Побіжи-но й виручи мене. Я зараз...

Олеся, *виходить через веранду.*

Рівночасно на містку показуєть ся **Щупак** із собакою.

Щупак, *говорить до собаки.* Польмосе, старий невдахо, соромно тобі, як бачу. Де ж пак! Заяць зперед носа смикнув почерез яругу, показавши тільки хвостик. Годї, брате, вибачай! Відгуляв своє молодшим; не одна душа звіряча висить на твоїм сумлїнню. Так тепер подякуй долї, що ласкавий хлїб найшов ся.

Дарина. З ким ти розбалакав ся?

Щупак. З Польмосом. Старий невдачник мав на заяця охоту, та не видержали ноги: на порохнї поховзнув ся й довелось йому на сором зїсти облизня. Хе-хе! *Гладить собаку.* Що ж, махай до кухнї! Дещо може й зараз перепаде; бо хоч, бачиш, desunt vires, та voluntas est landanda. *Отвирає фіртку пускає собаку й сам увіходить за нею.* Як там, мамочко, з обідом? Я втомивсь і зголоднїв. *Собака вибіга.*

Дарина. Та обід не забарить ся. Де ж ти був? далеко?

Щупак. Досить. Був аж там за другим мостом, заходив на серпентину, що веде на полонину.

Дарина. Бачиш, таточку, який ти. Я ж тобі вже раз казала, що для тебе та проходка серпентиною за довга; в тебе ж серце не статкує...

Щупак, *сідаючи на лавку й обтираючи піт із чола.* Але ж, мамочко, куди там! Я ж не йду жовнярським кроком, ані годин не числю.

Дарина, *сідаючи біля нього.* Говори, ще того треба.

Щупак. Дай-но тютюну, бо мого вже не стало.

Дарина. Що ти кажеш? Викурив увесь? Їй-Богу, таточку, ти забуваєш, що тобі порадив лікар. *У вікно.* Мілю, винеси тютюн!

Щупак. Та куди мені забути. Я ж живу лиш порційками.

Дарина. Їх би, таточку, зменшити...

Щупак. Бій ся Бога, а то справді я зійду вже на нінащо.

Емілька, *подаючи крізь вікно тютюн.* Прошу, мамочко! Добридень, таточку!

Щупак. Витай, дитино! Здоровенька?

Емілька. Ще й яка!

Дарина. Що ж там запражка? *Робить папіроски.*

Емілька. Нічого. Леся свіжу робить. *Відходить від вікна.*

Дарина. Добре. *Дає папіроску мужеві й робить другу для себе.*

Щупак. Дякую. — Сьогодні гарно. Почало ся справжнє літо. А в лїсах — ті дрозди, коси так щебечуть, аж лящить.

Дарина. Та чого тобі за ними драпатись під полонину. Їх же за ручаєм повно, голос аж сюди доходить.

Щупак. Ех, нема то як природа. То правдива наша мати. Що найкраще може бути, розмістила тут у горах. Знаєш, мамочко, як гарно в нас було, там на Поділлї, серед тих ланів хвилястих, розмежованих ярами, але ж тут, бач, куди краще.

Дарина. Тільки лїтом.

Щупак. Безперечно. Скрізь зима не те, що лїто. Невигоди не минуть ся. А таки, як би так можна, я б тут радо зимував. Знаєш — ультрафіолєти...

Дарина. Годї про таке й гадати.

Щупак. Знаю, мамочко: Емілька мусить покінчити школу. Хоч ледви чи з того вийде путнє що коли для неї. При системі теперішнїй...

Дарина. Чей вона колись минеть ся.

Щупак. Дав би Бог діждати того. Поки що нема надії. Адже ж і мене післали нїби на емеритуру; а по правдї —

Дарина. От не згадуй. Тим біди не проженеш. Хто б заздалегідь бідою турбував ся.

Щупак. Звісно, так. Та не будь у нас Богдана, ти б инакшої співала, мамочко... Ти відчуваєш, що таке ласкавий хліб?

Дарина, *кладе йому руку на плече.* Таточку, покинь, будь ласка; не гризи себе думками. *Обіймає його за шию й цїлує в чоло.*

Щупак. Так. Розумне слово кажеш. Кривди думкою не знищиш, а до дїла не стає нам нї снаги, нї сил.

Дарина. Еге ж!

Щупак. Для дитини треба жити.

Дарина. Може ще недовгий час.

Щупак. Як — недовгий?

Дарина. Ну, відомо. Се ж не хлопець, а дівчина.
Щупак. Думаєш, віддасть ся?
Дарина. Звісно. Може їй поталанить скорше привитати долю, ніж нам обоїм здаєть ся.
Щупак. Та воно б то, як той каже, ще було чи не найкраще, як би справді добра доля їй у руки прикотилась. Хоч вона в нас не красуня, то — скажу, що й не погана. Та на лихо не стає їй найважнїщої прикмети.
Дарина. Про маєточок говориш.
Щупак. Власне про оту дрібничку.
Дарина. А в нас обійшлось без неї.
Щупак. Та за те порожна хата.
Дарина. Жаль тобі?
Щупак. Хай Бог ратує. Нам з тобою було гарно. *Обніма її рукою.* Якщо доля таке щастє дасть Емільці без маєтку, я спічну спокійно в гробі...
Дарина. А я біля тебе. *Хилить голову на його плече.*
Щупак. Годї! Ще пора про смерть гадати. *По хвилї.* Де ж Богдан? Ще не вернув?
Дарина. Він на стацію поїхав. Сподїєть ся мати гостя.
Щупак. Так? Ну-ну!
Дарина. Ще й богослова.
Щупак. Богослова? Що за помисл! А едиції якої: з тих замотиличених кандидатів на целєбсів...?
Дарина. Та куди там! Зі здорових. *Встає.*
Щупак. Слава Богу, А то я вже налякав ся не на жарт. Що ж він за один?
Дарина. Товариш брата ще з давнїщих літ. Дуже симпатичний хлопець.
Щупак. Ти знайома з ним?

Дарина. Потрохи. Познайомилась зимою на студентських вечерницях. З Мілею гуляв кадриля.

Щупак. Так?

Дарина. Еге ж. Їх що не видно. Подивлюсь, що там у кухні. Треба ладити до столу. *Відходить.*

Щупак, *до себе.* Добре, що тютюн забула. *Крутить здорову папіроску й закладає в цигорницю.*

Дарина, *крізь вікно.* Може б ти перекусив... *Побачила папіроску.* Он, який ти, таточку! Ну, й кажи, як тут мені з тютюном тебе лишати? Ковбасу таку скрутити... Дай сюди тютюн!

Щупак, *дає їй тютюн.* Та я... так, щоб дурно не сидіти.

Дарина, *бере тютюн.* Еге, знаю я тебе. В тебе папіроску вкрасти —

Щупак. Але ж, мамочко, як так, віддаю тобі.

Дарина. Та вже... на сей раз. *Відходить від вікна.*

Щупак, *до себе.* Хвалите Бога. Знову вихитрив диспензу. *Запалює папіроску.* А таки мене накрила...Справді „горе нам з бабами“... *Сидить і покурює зі смаком.*

З лівої сторони заржав кінь.

Голос Богдана. Не жалій ся. Ми вже дома. Твій обрік на тебе жде.

Входить **Богдан,** уводить коня, на котрім сидить **Балюк.**

Балюк, *злазить із коня.* Так оце твоя оселя.

Богдан. Так; пустеля небогата. *Отвирає фіртку, впускає Балюка й веде за ним коня.*

Балюк. Небогата...? але гарна.

Богдан, *представляє гостя Щупакові.* Мій товариш пан Балюк, кандидат на панотця; *до Балюка* — се мій шурин пан Щупак, свіжий емерит-директор.

Щупак і Балюк, *подають собі з поклоном руку.*

Богдан, *дає Щупакові часопись.* Вибачайте на часок! *Відводить коня поза веранду.*

Щупак. Загостили в наші гори?

Балюк. Користаючи з запросин мого друга кращих літ. Але ж тут правдиві гори.

Щупак, *переглядаючи часопись накладає цвікер.* Так, зовсім відмінний світ. Долам не рівнять ся з ним.

Балюк. Та куди їм! Тут поступиш десять кроків в право, в ліво, підіймеш ся на узбічі, все нові принадні види розкривають ся тобі.

Щупак. А підеш собі поволї понад кичеру на шпилї —

Балюк. Кичеру? Се що таке?

Щупак. Та така гора з лїсами та обголеним вершком.

Балюк. Кичера! Ага, я знаю: Кичера...

Щупак. Ото ж кажу: йдеш собі отак поволї онтуди — *з захопленнем показує на шпиль гори у глибині* — вузеньким плаєм та свобідним оком кинеш колесом довкола себе в зачаровані, хвилясті, в сонцї скупані світи —

Балюк. Там то мусить бути гарно.

Щупак. Та ще й як. Хвилюють груди, думка просить ся на волю та безсило пропадає в безконечному просторі. А до того, як відомо, ультрафіолети —

Балюк. Як?

Щупак, *здивовано.* Ви не чули? Се проміннє...

Балюк. А, так, так... Чому ні! Чув...

Щупак. В них свята лїчнича сила. *Папіроска випала йому з цигорниці. Він хотів піднести її.*

Балюк, *поступив незручно й наздоптав її.* Ох, який бо я... *Підносить наздоптану папіроску й наставля Щупакові.*

Щупак. Нічого... Киньте! Я вже накурив ся... *Кинув на нього невдоволено оком і став переглядати часопись.*

Балюк, *несміло виймає папіросницю й хоче почастувати Щупака готовою папіроскою.* Як позволять пан директор...

Щупак. Нї, спасибі. Буде з мене...

Балюк, *ніяково ховає папіросницю.*

Щупак, *по хвилинї зпоза часописи.* Ви були вже на верхах?

Балюк. Серед гір я перший раз. Досї нагоди якось не найшло ся.

Щупак. Се буває. Ви з Поділля?

Балюк. Зпід Волинї.

Щупак. Се далека сторона. Та чого ми стоїмо? Ви втомили ся.

Балюк. Нї трохи. На гуцулику так гарно відпочав, аж припекло...

З веранди виходить **Дарина,** за нею **Богдан.**

Дарина, *солодко усміхаючись.* Гостї...

Балюк, *мило здивований.* О, ласкава панї... Що за незвичайна стріча! *Витаєть ся з нею, цїлуючи її руку.*

Дарина. Правда, що не сподївались?

Балюк. Хоч на всїх святих присягну. *Вказуючи на Богдана.* От що він менї встругнув.

Так мене убрав, що сором. Так нехай відповідає сам тепера за мій одяг. *Показує на себе.*

Богдан. В горах строї непотрібні.

Щупак. Чим же вам не влад ваш одяг? Що не наскрізь богословський?

Балюк. Тим, що дуже вже буденний.

Дарина. Се пусте. Тим краще. В нас покищо буденна днина.

Богдан. А до того, я гадаю, ти приїхав на прогульку, а відвідини се тільки мимовільний обовязок.

Щупак. Тай на кичеру, мій пане, в реверендї не підете.

Балюк. Власне це я й мав на думцї, вибираючись до нього. *Показує на Богдана.* Панство із — родиною...

Дарина. Так, є Міля тай Олеся.

Балюк. Та невже?! *До Богдана.* Даруй, Богдане, я на тобі ошукав ся. Не гадав я, що свідомо в халепу мене впакуєш.

Богдан. Відколи се дві дівчинї халепа для богослова?

Балюк. Дві дівчинї.. та які!

Щупак. Та такі, як всї дівчата. Весь свій крам при собі мають та ним хлопців переймають.

Дарина, *докірливо.* Таточку, що за слова...

Балюк, *ніяково усміхнувшись.* Я кажу — менї знайомі...

Богдан. Все одно. Та прошу близче Заверни в мої пороги, будь менї сьогоднї гостем.

Дарина. Просимо!

Балюк. Авже ж сьогоднї я назву себе щасливим, бо нечайно опинив ся серед дорогих знайомих. Та вперед дозволь, Богдане,

поступити до потока, щоб ізмити подорожній пил.

Богдан. Гаразд! *До Дарини.* Пришли нам мила!

Дарина. Тільки не баріть ся, Даню, бо обід уже готовий.

Богдан. Ми сейчас: туди й назад. *Відходить із Балюком поза веранду.*

Дарина. Таточку, ти неможливий. Я ж нераз тебе просила, щоб ти отакі двозначні жарти понехав, а ти —

Щупак, *перебиває.* Вибачай, ну що ж? Забув ся.

Дарина. — ще й бентежиш ними гостя...

Щупак. О, такого не збентежиш...

Дарина. Так мене хоч сороми ся! *Відходить через веранду.*

Щупак. Власне, вже засоромив ся. *Відходить за Дариною.*

З правої сторони поперед веранду виходить **Емілька** з карткою в руках. За нею непомітно виходить **Олеся.**

Емілька. Господи, від нього картка! Не забув іще про мене. *Підійшла до огорожі і вдивила ся в картку. Читає півголосом.*

„Серед маєвої ночі
Не калини цвіт розцвив ся;
Крізь дївочі, карі очі
Світ кохання розхилив ся.

Серед маєвої ночі
Не зірниця з неба впала;
Крізь дївочі, карі очі
Доля щастє показала...“

Господи, яке розкішне слово. Щастє...

Олеся. Що ж, Мілюню? — Дай поглянути на картку. *Підходить близче.*

Емілька, *показує.* Де се він таку найшов? Це ж неначе б ту хвилину змалювати дав кому.

Олеся, *дивить ся.* Справді, мов би та калина з нашого садку. Їй-Богу, ця красуня-чорнобровка личком, носиком, косою, всім скидаєть ся на тебе. А цей стрільчик він самий.

Емілька. А слова...

Олеся. Еге ж, для тебе підібрав їх.

Емілька. Хто ж йому змалював таку картину?

Олеся. Може таки сам Тарас. Що ж тепер, Мілюню, скажеш?

Емілька. Що ж мені казати, Лесю? Що мені з тієї картки, як його нема...

Олеся. Зажди! Надіслав таку картину, то прилине й сам до тебе.

Емілька. Думаєш?

Олеся. Се з картки видно. Як би так Богдан був знав, що се він несе в коверті, був би певно не віддав.

Емілька. Він про Тараса не знає?

Олеся. Думаю, що ні, хиба би мама зрадила тебе.

Емілька. Та куди! Вона ж сама про таке не має й думки.

Олеся. Це тобі здаєть ся, Мілю. Та воно либонь не так. Після того, як зібрав ся відділ славних Усусусів, ти занадто вже тужила, щоб уваги не звернути. Ну, а мама — звісно, мама все збагне свою дитину.

Емілька. Та невже я справді, Лесю, зрадила свої враження?

Олеся. О-го-го! Ще й як. *Сміє ть ся.*

Емілька. Се сором.

Олеся. Вигадки. Який тут сором? Тай чого? скажи сама! що пристойний, чорновусий стрільчик схвилював дівоче серце?

Емілька. Але ж я, дитина мамина, семинаристка, тай собі забила баки Усусусом...

Олеся. Я ж сказала: ти вже в мами не дитина. Незабаром доведеть ся тобі з нею поборотись за своє дівоцьке право.

Емілька. От вигадуєш.

Олеся. Побачиш. А ти думаєш, за чим той богослов сюди приїхав: за вовками заглядати. чи медведів полювати, чи на полонину драть ся, щоб напити ся жентиці?

Емілька. Та куди йому до мене, я ж його зовсім не знаю.

Олеся. Знаєш; ти з ним танцювала.

Емілька. Де? коли?

Олеся. В „Народнім Домі" у мясниці по Різдві.

Емілька. З богословом? — Ні, не тямлю.

Олеся. Але мама добре тямить. Я гадаю, що й Богдан запросив його до себе не без цїли.

Емілька. Ти жартуєш, Лесю, чи на правду мама сїти наставля на мене? Чи менї здаєть ся тільки, чи без хитрощів, лукавства й міжріднею не бува?

Олеся. Годї звати се лукавством. Мама робить се з любови.

Емілька. А Богдан?

Олеся. Він — звісно — вуйко.

З веранди виходить **Дарина.**

Емілька, *ховає картку на грудях.*

Дарина. Лесю, ти не памятаєш, де поклав Богдан житнївку? Стіл готовий, а горілки нї чарок нема.

Олеся. Я зараз, дядино, усе найду. *Виходить через веранду.*

Дарина. Слухай, донечко, ти б трошки причепурилась сьогодні; трошки кіску причесала.

Емілька. На що, мамочко?

Дарина. Як на що? Адже бачиш — гість приїхав.

Емілька. Та хиба ж він не до мене...

Дарина. Не до тебе...? Ну, то що? В отакій брудній, кратчастій спідничині з ним ураз до одного столу сядеш? Не годить ся так, дитино. Гостя треба шанувати все одно, чи він до тебе завитав, чи не до тебе.

Емілька. То котру спідничку взяти?

Дарина. Не спідничку, а суконку. От надінь оту рожеву з чорними оксамітками. Ти давно її на собі вже не мала, так пора перевітрити.

Емілька. Та як се, мамочко? Воно ж так вийде, що се я роблю для нього.

Дарина. А нехай би й так. Для панни се не сором.

Емілька. Я ж дитина...

Дарина, *зміркувала її.* Так, для мене ти дитина, але для людий ти панна. Се ти тямити повинна все, як тільки доведеть ся побувати в товаристві молодих панів... Знай, що кожен перш усього пильно дивить ся на тебе: чи чистеньке в тебе личко, чи зачесана до ладу, чи суконка в тебе дбало скроєна, до моди вшита, навіть те, якого цвіту, чи шовкового, мягкого, чи крикливого...

Емілька. Мій Боже, та ж се й памятати годі.

Дарина. Не така велика штука. Треба вміти тай хотїти бути гарною.

Емілька. Тай що?

Дарина. Тай нїщо. Настане хвиля, тай тодї вже зрозумієш, що воно таке й на віщо.

Емілька. Мамочко, я все те знаю, я й тепер вже розумію, та для того богослова я вбирати ся не хочу.

Дарина, *мов поражена громом.* Міля, що ти? схамени ся! Забуваєш ся...

Емілька. Нї трохи, мамо! Ви ж самі вчите...

Дарина, *тупнула ногою.* Замовчи! Се що таке? *Почула гомін.* Вже вертають. Ну, махай до покою та вбирай ся. Чуєш? А для нього маєш бути і привітна й мила. Розуміла? Памятай! *Випихає Емільку на право поперед веранду.* Бач, яке невинне й добре. Вже й воно щось розуміє.

Зпоза веранди виходять **Богдан і Балюк.**

Балюк. Але купіль бальзамічна. Справжня божа благодать.

Богдан. Ти побудь у мене з тиждень, то й відчуєш, що за сила в тім потоцї.

Балюк. О-го-го! Я б тут тижнїв пересидїв хоч чотири. Та куди! Скрізь, куди б я не поїхав, піді мною шлях горить.

Дарина. А ви тут його пробуйте погасити тим бальзамом. *Показує на ручай.*

Богдан. А буде за мало сього, може ще найдеть ся инший.

Балюк. Було б гарно, як би справдї ваше слово стало тїлом. Так чи сяк, я щиро вдячний і запросини приймаю.

З боку показуєть ся **Емілька.**

Емілька, *не добачує ще ґрупи.* Мамочко, питають татко, де встромили ви тютюн.

Дарина, *схвильовано.* Міля!

Емілька, *побачивши Балюка.* Ох! *Хоче втікати.*

Дарина. Куди ти знову? *Грізно подивила ся.*

Емілька. Та—перебирати ся...

Дарина, *в розпуці.* Господи! *До себе.* Дикун тай годі.

Балюк, *кланяючись.* Та на віщо, панно Мілю?

Емілька, *придивляючись.* Аг — се ви?

Балюк, *збентежено.* Так... я... Пізнали?

Емілька, *сміеть ся.* Я гадала, що хто другий...

Богдан. Міля... *До Балюка.* Бачиш, як заходить.

Дарина. Привитай бо пана гостя!

Емілька, *збентежено.* Вибачайте, я забула... *Подає йому руку.*

Балюк. Що ж, і се приймити треба. *Стискає з поклоном подану руку.*

Емілька. Ні, не так... Я зле сказала... Я... мене... Мені здавалось, що той гість мені чужий, що ні трохи не знайомий. А тимчасом зустрічаю вас... а ми старі знайомі... *Сміеть ся.*

Балюк. Ще з мясничної забави.

Емілька. Як то зле не знати назви. А все —

В вікні показуеть ся **Щупак.**

Щупак. Змилуй ся, Дарино! Де тють — *Побачивши Балюка.* О, ви вже вернули?

Балюк. Вже. Тай купіль — мов бальзам. Може пан директор зволять свіжого аж зі столиці. *Виймає папіросницю.*

Дарина. Ні вже, наперед обід.

Через веранду виходить **Олеся**, трохи причепурена.

Богдан. От і молода ґаздинька.

Балюк. Мій поклін вам і привіт!

Олеся, *подаючи руку.* Витайте в наших сторонах.

Балюк, *стискаючи її руку.* Чудових — треба ще додати.

Щупак, *з вікна.* Знав, де заздрісний коханець горличку свою сховати.

Дарина, *до Емільки.* Бачиш, як Олеся гарно причепурилась. А ти... *Відвертаєть ся від неї.*

Балюк. Та коли вже раз діждемо ся музики в цім куточку?

Богдан. Як лиш тільки моя пані зволить видати приказ. *Бере її за руку й цілує.*

Балюк. О, блаженні сице ркущі. Таке щастє не для нас. *Кинув оком на Емільку.*

Дарина. Так казати не годить ся. Прошу!

Богдан. Прошу! *Бере його під руку.*

В тій хвилї з недалекої полонини відізвала ся трембіта. Грає стрілецьке „Наспочинь."

Балюк, *зупинив ся.* А се що? *Слухає.*

Щупак. Се стрілецьке „Наспочинь" гомонить на полонинї.

Балюк. Се трембіта?

Богдан. Так, чабан на полудне трембітає. Але звідкіля се він вивчив ся такої штуки?

Олеся. Ой ледви чи се чабан.

Щупак. Не перебивай бо, Лесю!

Творить ся німа сцена: На дверях веранди стоїть **Дарина,** коло неї **Балюк,** біля нього **Богдан,** а на нього сперта **Олеся;** її за рукав тримає **Емілька,** крізь вікно дивить ся **Щупак.**

Балюк, *по хвилї.* Дивна се мельодія.

Богдан. Тай не все її почуєш.

Балюк. Як би нам туди піти.

Богдан. Дуже радо. Хоч би й нині.

Починають виходити через веранду.

Емілька, *торгнула Олесю за рукав. Леся зупинила ся й підійшла до неї.* Ти вгадала.

Олеся. Що таке?

Емілька. Вже почав ся бій між нами.

Олеся. Через нього?

Емілька, *кивнула головою.*

Олеся. Отже дбай, щоб здобути перемогу! *Виходить, за нею Емілька.*

Трембіта грає.

Заслона поволи спадає.

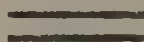

ДРУГА ДЇЯ.

Полонина.

Праворуч і лїворуч смерекові корчі, дальше лїс. На серединї зелений горбок: вершок бічного хребта. За горбком у глибинї на право стая. Попри неї ведуть стежки, одна поза горбок на лїво, друга завертає за горбком наперед і розгалужуєть ся на обидві сторони. Далеко, як оком кинути вперед, хвилясте море гірських хребтів і вершків зливаєть ся з синявою голубого неба, засїяного подекуди вовнистими кучерями білих хмаринок.

Пізня пообідня пора. Здалека долїтає тужлива мельодія гуцульської сопілки. По хвилї чутно спершу слабо, де далї все сильнїще стрілецьку пісню у двох мужеських голосах:

Їхав стрілець на війноньку,
Пращав свою дївчиноньку:
Пращай, миленька, чорнобривенька,
Я йду в чужу сторононьку.

Подай дївчино хустину,
Бо як у бою загину:
Накриють очі темної ночі —
Лекше в могилї спочину.

Лихії люди на силу
Взяли нещасную милу; —
А серед поля гнеть ся тополя
Тай на стрілецьку могилу.

З останньою строфкою виходять лївою передньою стежкою **Тарас Мудрак**, у туристичному строю з наплечником, і **Панас Яснозор**, у звичайній маринарцї, з довгою сїрою мантилею на рамени.

Тарас. Та покиньмо вже цю пісню, що мордує нас від рана. А то спомини влізливі геть нам попсують прогульку.

Панас. Та від них не обженеш ся. Знаєш, як ти взяв трембіту та заграв вечірню пісню, то така важка тоска підкотила ся під серце, що трохи не розревів ся.

Тарас. Та й менї було не лекше. Але к чорту із тоскою! — Як же думаєш, Панасе? Тут би нам пристаннє мати. Ми ж таки сьогоднї гарне колїсце зробили. Що?

Панас. Годї. Треба одпочити. Я втомивсь і зголоднїв. Бачиш — перший раз сьогоднї видрапав ся на хребет.

Тарас. Що? хребет? — Го-го, друзяко, ти не бачив ще хребта, як у тебе се геройство. Ти б пішов туди — *показує* — диви ся! Там тобі хребти і шпилї! Це Хомяк — о той найблизчий, а за ним сторчить Синяк, а ще дальше Добошанка — дикі камінні Ґорґани, а се з боку Явірник.

Панас. Може б ми попробували, як буде свобідна хвиля, хоч би на Хомяк піти. *Відкладає мантилю на горбку.*

Тарас. Не боїш ся перевтоми?

Панас. От вигадуєш! Забув, що в походах доводилось —

Тарас, *перебиває.* Та куди там! Не забув. *Скидає наплечник на мантилю.* Як його те все забути. Се ж нераз таке бувало, що либонь і в пеклї гірше не придумають чортяки.

Панас, *сїдаючи на мантилю.* Мабуть Бог забув за нас, або дав ся ворогам молитвами задурити та кадилом підкурити.

Тарас. Дай йому спокій. *Сїдає біля нього.* Він

добре влаштував ся: світ віддав ув аренду недотепам, сам пішов за межі болю... *Розпаковує наплечник.*

Панас. Вірна правда. Хоч би й ми. Мов те яблочко дозріле впала нам держава в руки, ми ж її в баньки програли, в миляні баньки, фантоми біснуватих зелепуг, що політиками звались, творцями життя народу, та в партийнім очадінню віддали нас на розпняттє й докотились до рабства..

Тарас. Цур тим ідіотам, брате! *Виймає пляшку й наливає чарку.* Се ж вони — ті нищі духом, що для них небесне царство пообіцяно. Вони в ньому вже давно царствують, заки ще пішли на жебри — до сусідів. Ми за них випили гірку в запіллю, ми кровавились на фронтах, ми скитальцями пустились між закований народ: ти поніс йому мистецтво, ну, а я — я ще нічого, бо на лихо, любий друже, загубив себе в дорозі... Дай нам Боже! *Пє.*

Панас. На здоровлє! Якто „загубив себе"?

Тарас, *наливає йому.* Та звичайно: закохав ся.. *Мимоволі оглянув ся.* Добре, що ніхто не чує, а то вилаяли б дурнем.

Панас, *пє.* В тій чорнявці, що про неї згадував колись?

Тарас. Еге ж! Несподівано надибав я її на свому шляху, як лиха недоля гнала нас за Збруч у невідоме. В маєву чудову нічку я дістав ніжний дарунок: чудодійний поцілунок тих іще діточих уст запечатав моє серце і зберіг його для неї. Та на жаль — не знаю, де вона сьогодні. Того тижня, по матурі, я задумав карткою їй пригадатись.

Виймає закуску для себе і для Панаса. Сів, намалював картину — саме ту одну хвилину, що мене зачарувала — тай післав їй у коверті. А за кілька днів, подумай! у часописі читаю, що старого — її батька — дали „на емеритуру“, очевидьки, примусову, тай усунули з села.

Панас. Що ти кажеш?

Тарас. Се тепер звичаєва процедура. Картка — певна річ — пропала, й відшукати слід її поки що я не зумів ще.

Панас. Ну, то ще зумієш, брате. А от я то вже ніяк.

Тарас. Ти також біди набрав ся?

Панас. Ще й якої! Та пусте. Згадуй, чи не згадуй, рана вже либонь не заросте. Нас кордони розділили.

Тарас. Їх все можна перейти.

Панас. Та її — тії русявки — не найти мені. Вона перш усього не одного пестощами наділяла, а по друге до подружнього життя була нездатна. Се вона сама сказала, щоб освідчини порвати; а одначе я мав право обіймати й цілувати. Я не вірив, поки — поки не зловив її в обіймах ворога, що йшов на звіди.

Тарас. Справедлива Українка. *Усміхнув ся.*

Панас. Сатана в жіночім тілі.

Тарас. Як же ти її покинув?

Панас. Я влетів мов божевільний в ту альтану проклятущу, де вона як та гадюка вигинала ся в обіймах любчика, схопив за горло тай давай його давити.

Тарас. Й задавив?

Панас. Ні. Та потвора дико скочила на ме-

не й усмоктала ся скажено тут у карк понизче вуха,—*показує рукою.*

Тарас. Так се від зубів дівочих?... Я гадав, що від гранати...

Панас. Сором, брате, признаватись, але що робить? Се правда. Отвережений нагальним болем, випустив я з рук шию ворога й що сили пхнув її від себе. Дівка покотила ся під столик, він без памяти звалив ся їй під ноги, а я вибіг тай летів, як той причинний, вулицями поза місто. І чорт зна куди забіг би був, як би так не наскочив на товариша з одної сотні.

Тарас. От тобі пригода.

Панас. Після того захворів я тифом, а коли проснув ся, то вже був зовсім далеко й більше з нею не стрічав ся.

Тарас. Але ще про неї тямиш?

Панас. Тямлю, так... Занадто, бачиш, покохав її. Та годі! Хай її чорти ласкаво мають у своїй опіці. Там вона либонь якому комісарчукові служить... Ех, баби, собаче зілле.

Тарас. Вибачай, усіх не лай. Бо не всі такі як та перелюбниця, що з неї ти хотів зробити вірну любку.

Панас. Не такі, то правда. Кожна здатна на що инше, має свій окремий стиль. — Та позволь ще по одному.

Тарас, *наливає* О го-го, чому би ні. Тут на полонині, бачиш, і михайлики смачніщі. *Дає Панасові.* Пий здоров!

Панас, *пє.* Чудесна річ!

Тарас. Відкида журу від серця!

Панас. Мов рукою одніма. *Віддає йому чарку й закусує.* От тепер би папіроску. *Виймає папіросницю.*

Тарас, *наливає собі і пе.* А як довго ваш директор думає людий дурити? *Закусує.*

Панас. Хоче нагоду нам дати звідати сей кут.

Тарас. Ти знаєш, я би мав охоту трохи поволочити ся з вами. Що в вас за репертуар?

Панас, *запалює собі папіроску.* Все старе, ще передвіцьке, бо з новим якось не йде. От сьогодні „Гриць" мав бути, та Потап нам помикитив. Вчора десь пішов у гості тай пропав по ньому слїд. А до того ще й Дарина перемовила ся з Грицем, так що й бачити його не хоче.

Тарас. А директор що? *Робить папіроску й курить.*

Панас. Мусить їм годити, а то всї від нього повтїкають. Нинї слава Богу повно вже театрів, хоч яких. Через те наскільки зміни не буде, пускає завтра замість „Гриця" чи „Пошились", чи хоч „Дїти Агасфера".

Тарас. Може б я на що придав ся? хоч на Потапа?

Панас. Чудово! А старий?

Тарас. Старий?... Нїчого. На сей раз моя вже воля. Зрештою для форми може доведеть ся попросити. Думаю, що не відмовить.

Панас. А чому в зимі відмовив?

Тарас. Бо хотїв матури в мене. А тепер її вже має.

Панас. Ну, гаразд. Якщо дозволиш, ще сьогодня дам тобі нагоду поговорити з нашим шефом.

З правої сторони чутно стрілецьку пісню в мішаному квартеті. Спершу тихо, потім голоснїще:

»Човник хитаєть ся серед води,
Плеще о хвилю весло.

В місячнім сяйві біліють сади,
Мріє далеке село.
Люба дівчино, прийди, прийди,
Забудем деннеє зло.

Панас. Слухай, це стрілецька пісня.

Тарас. Може знову — інваліди...

Панас. Або ті, що люблять нашу віковічну чесну славу.

Тарас. Або ті, що нас не знають, а ту нашу скорбну думу в нас забрали для розради. Знаєш, що? Ходім відсіль отуди за шпиль на ліво. Уступім ся їм зі стежки. Там до нас іще Говерля з Чорногори усміхнеть ся. *Встае.*

Панас. А вертаємо? *Встає теж.*

Тарас. Сюдою. Се найвигіднїща стежка. *Забирають свої речі й відходять у глиб на ліво.*

Пісня: Човник хитаєть ся серед води,
Тільки одні комиші,
З вітром шуткуючи на всі лади,
Ворушать тишу тиші.
Люба дівчино, прийди, прийди
Дати розраду душі.

З другою стрічкою виходять передньою правою стежкою парами **Балюк—Емілька, Богдан—Олеся**, а за ними з собакою **Щупак.**

Щупак. Ось ми вже й на місцї.

Балюк. Боже, як тут гарно. *Дивить ся кругом себе.* А то що? *Показує на стаю.*

Щупак. Се вівчарська загорода. Хочете оглянути?

Балюк. Очевидно, дуже радо.

Богдан. Там тепер нема нікого, крім старого чабана.

Балюк. А де другі?

Богдан. Там за щовбом, доглядають овечок.

Балюк. Все ж таки пізнати варто. Се ж життє, не те, що книжка. *До дівчат.* А пані?

Емілька. Ми там бували вже нераз.

Олеся. Ми відпічнемо, поки ви будете в стаї.

Балюк. Як-як? Вибачте!...

Богдан. У стаї. Так зоветь ся загорода.

Балюк. Ох, так, стая. Так, я знаю...

Щупак, *до дівчат.* Польмос хай остане з вами.

Олеся, *сідаючи на мураву під горбком.* Гарно. Польмос, положи ся тут, —*собака кладеть ся*— так! і лежи тихенько.

Балюк. До побачення!

Відходить зі Щупаком і Богданом.

Емілька. Господи, який же він нудний. *Сідає біля Олесі.* Та з ним заснути можна.

Олеся. Говори обережніще.

Емілька. Або що?

Олеся. Та — „з ним заснути..." *Сміє ть ся.*

Емілька. Тьфу! вигадуєш гидоту... Освідомлена...

Олеся. Ой, Мілю, тай тобі либонь нічого не бракує: четвертачка... Та лишім це. Що нудний він, отой мамин гість — се правда.

Емілька. Тай нахабний. Страх хотів би в мене вмовити, що я на отій дурній вечірці „трохи" думала про нього. Що за глупота!

Олеся. Звичайне, богословська брусоватість.

Емілька. А до того все хвалить ся: та горнула ся до нього то розмовою то милим усміхом, тамта про нього вміла кожній розказати дуже інтересну правду, та робила серіозні пропозиції, а инша просто надокучила йому постійним листуванням.

Олеся. Богословська горделивість.

Емілька. Тільки ж він ніяк не дасть ся

взяти на тих слів полову, бо ніжне у нього серце, страх чуткий він на неправду. Він усіх збагнув до дна і пізнав, що понайбільше се побілені гроби, як не камяні подоби. І так дальше без кінця.

Олеся. Богословська чванькуватість.

Емілька. Або прошу: при обіді, випивши чарчину — другу, він ніби то ненароком обіймив мене за стан.

Олеся. Ба невже?

Емілька. Їй-Богу правда.

Олеся. А ти що?

Емілька. А я зажди! Вдала, ніби то не чую, вийняла легенько шпильку, опісля теж ненароком як кольну його під лікоть.

Олеся, *розсміяла ся.*

Емілька. Той аж йойкнув тай пошкробавсь, мов його блоха вщпилила.

Олеся, *регочучись.* То се ти таке зробила? От чому то мама злісно кинула на тебе оком. Хитрий богослов гадав на гостець вину звалити, але мама не з таківських, щоб не бачити брехні.

Емілька. Він хто зна, чи сам напевно відгадав причину болю. Бо я зручно се зробила, майже непомітним рухом.

Олеся. Так далеко не дурний він; сього можеш бути певна. Та вважав за відповідне помовчати до часу.

Емілька. Осоружний.

Олеся. Але мамі він подобав ся...

Емілька. Еге ж. Тай Богдан мов очадів; теж дає мені науки: я, мовляв, не вмію з гістьми поводитись при столі. *Виймає картинку зза блюзки.*

Олеся. Не звертай на се уваги. — Знов картинка? *Щось задудніло, мов би хто біг. Польмос, занепокосний, почав воркотіти, а то й гавкати.* Польмос, тихо! *Польмос невдоволено замовк.* Хтось іде. Либонь чабан.

З лївої сторони надбігає швидко **Панас.**

Панас, *шукає чогось на землї. Воркотанне собаки звернуло його увагу на дївчата. Трохи змішавшись:* Вибачте, панї, удвох із товаришем ми тут попасали тай забули ножик у траві. *Шукає*

По хвилї надходить і **Тарас.**

Тарас. А що не найшов ся?

Емілька, *побачила коло своїх ніг ножик і підняла. До Панаса.* Чи не сей?

Панас. Сей самий. *Бере від неї.* О, щира дяка! *До Тараса.* Твоя памятка́, Тарасе, не згубила ся і втретє.

Емілька, *почувши імя, вдивила ся в Тараса.* Хто се?!

Тарас, *кинув на неї оком. Їх погляди зустрінулись.* Міля?!

Емілька, *схопилась на рівні ноги; схвильовано.* Ох, Тарас!..

Тарас. Так, се я! *Схвильований іде їй на стрічу.*

Емілька, *подає йому з радости обидві руцї.* О, що за стріча! Господи, відкіль се ви? З неба впали?

Тарас. Нї, з землї, панно Мілечко. Витайте!

Олеся, *теж підносить ся, усміхаючись.* Пан Мудрак!

Тарас. О, справжнє диво! *Витаєть ся з нею.* Дві особи найщиріщі, що про них я стільки думав —

Емілька. Справдї думали, Тарасе?

Олеся. Мілю, сумнїв не на місцї. Карточка —

Тарас, *впадає в слово.* Прийшла? Найшла вас?

Емілька. Так, сьогодні. Ось вона. *Показує йому.*

Тарас. Се прегарно.

Панас. А твій ножик...

Тарас. Так. Найкраща памятка. Ним істяв я квіт калини, що був свідком мого щастя. Він... та вибачайте. Я ж вас досі ще й не познайомив. Мій товариш Яснозор, славний наш артист зі сцени, — панна Леся Орликівна, панна Міля Щупаківна. *Названі подають собі з поклоном руки.*

Олеся. Чи з театром, чи самі?

Панас. Ні, з театром.

Олеся. Дуже гарно!

Тарас. Забажалось Мельпомені трохи свіжого повітря.

Емілька. А ми з того скористаємо.

Панас. Ми гостям дуже раді.

Утворюють ся дві ґрупі: Олеся-Панас, Емілька-Тарас. Перша ґрупа подалась поволі взад на право і говорить тихо. Друга вперед на ліво.

Тарас. Мілю, ви ще не забули? Думали про мене, Мілю?

Емілька. О, забути вас, Тарасе... Та хиба се ще можливе?

Тарас, *урадуваний бере її за руку.* Дякую. З глибин душі дякую за щиру память. Дякую за — поцілунок серед маєвої ночі...

Емілька. Не забули...?

Тарас. О, ніколи. Я поніс його з собою, я поніс його глибоко в серці, як найкращий скарб, що його найшов на шляху невеселого життя. Я поніс його як перший цвіт солодкого кохання, що розцвивсь у вашім серці й пахощі віддав мені.

Емілька. Я лякала ся, що ви насміялись надї мною...

Тарас. Не грішіть... Я ж покохав вас, заки ви ще догадались. Я ж для вас віддав недовгі хвилї нашого спочинку, задля вас бував у вашім домі, задля вас усї ті стрілецькії пригоди я розказував: хотїв вас захопити святою епопеєю народу, що її списали кровю молоді орли-соколи на бумазї безбережній, на ланах тих українських, від Карпат по Чорне море й по Десну блакитноводу.

Емілька. Ви зробили се, Тарасе! Ви мене зачарували. Ви своїм оповіданнєм дивний світ менї розкрили. Я вас палко покохала. А як ви прийшли прощатись, я вже не була собою; з тугою пішла за вами... О, як гарно, що ви знову тут...

Тарас, *мов зачарований.* Моя кохана! *Користаючи з того, що друга пара занята розмовою, схопив її знечевля в обійми.*

Емілька. Ох! — Нї, ще нї, Тарасику... Годї...

Тарас, *палко.* Мілю, люба, слухай!

Емілька. Там вони — чужії люди!

Тарас. Яснозор? Він не чужий. Тай Олеся—

Емілька. Нї, там дальше — у колибі.

Тарас. Хто ж там?

Емілька. Батько, вуйко й непотрібний гість.

Тарас. А, ти в вуйка. Як се я міг забути про Богдана? Правда, наша стріча надто вже була коротка й трохи холоднява —

Олеся, *до Емільки.* Вже вертають. Щось довгенько розглядали.

Емілька. Може вчивсь доїти кози...

Панас. Хто такий?

Емілька. А той безвусий.

У глибині показують ся **Щупак, Богдан і Балюк.**

Тарас. Чи не богослов бува?

Олеся. Ви вгадали.

Тарас, *до Емільки.* Він за чим?

Емілька. В гості — каже — до Богдана.

Панас, *до Олесї* Молоденький Аргонавтик, чи слуга святого Гриця?

Олеся. Як одно йому не вдасть ся, то на друге перейде.

Балюк, *до Богдана.* Бачу там неждані гості.

Богдан. Справді...

Щупак, *придивляючись Тарасові.* Чи не пан Мудрак?

Тарас. Він сам — тїлом і душею. *Усміхаючись кланяеть ся.*

Щупак. Та невже? Оце раз стріча! І за рік би не придумав. Як ся маєте! Здорові? Не забила вас недоля? *Сердечно витаеть ся з ним, міцно стискаючи його руку.*

Тарас. Ні! Спасибі, не забила. Хоч водила скрізь по нетрях та в здоровлю привела знов під рідну стріху.

Щупак. Ну, то слава Господу святому! *До Богдана.* Ти знайомий з ним, Богдане?

Богдан. Так... Либонь уже стрічались. *Подає йому руку.* Чи не сїчовим стрільцем?

Щупак. Ще й яким. Це ж Усусусик вам, якого пошукати. З неодної бочки пива коштував уже сердечний, що нераз від того трунку замакітрив ся і світ.

Тарас. Був на возї тай під возом —

Щупак. А вернув ся юнаком. А се ваш товариш? *Дивить ся на Панаса.*

Тарас. Так. *Представляє Панаса товариству.* Яснозор, артист зі сцени.

Щупак, *подаючи руку Панасові.* Дуже мило. Усусус?

Панас. Від початку до кінця.

Щупак. Оце так! Прегарні хлопці. *До дівчат.* Мають капітал чудовий. Та на жаль — *до себе майже* — народ нездарний... Де ж його процентувати?

Олеся. Дядечку, прийдешнє свіже поколїннє зробить се.

Щупак. Зробить? Як не очманїє від брехнї гризького диму, що із низів самолюбства добирає ся й до нас... Що ж їм з того за користь?

Олеся. Ми дамо їм нагороду!

Щупак. Ви? *Повів очима від неї на Емільку. До себе.* Еге ж, вони могли б... *Хоче робити папіроску.*

Тарас, *представляєть ся Балюкові, який, очевидячки невдоволений його появою, дає се пізнати конвенціональним холодом.*

Панас, *познайомлюють ся з Богданом і Балюком.*

Тарас, *побачивши, що Щупак забрав ся до тютюну, виймає папіросницю й подає йому готову папіроску.* Може пан директор зволять із румунського насїння.

Щупак. Та нехай. Циганський може лекше драпає по горлї, як шляхецький сампантре.

Панас. Або хлопський самсиріж.

Творять ся нові ґрупи: Щупак, Тарас і Панас пересувають ся вперед на лїво, инші особи під горбок на право. Тарас і Емілька непомітно зорять за собою. Перша ґрупа курить, у другій тільки Балюк. Богдан дякує йому за папіроску.

Балюк. Як се ти, в лісах живеш тай не любиш того зілля? Та з нудьги в погані дні можна б лопухи курити.

Богдан. Хто казав, що не люблю? Тільки дуже небогато.

Емілька. Вуйко мій з патріотизму курить тільки — самсиріж.

Балюк. В мене є утраквістичний. Як охота—

Олеся. Ні. Богдан задля мене відцурав ся від такого зілля.

Балюк. О! Значить, тут рішила воля —

Богдан. — тих, що на таке згодились.

Олеся. Ви б такого не зробили?

Балюк. Гм... Тут важко відповісти. Може б деколи й згодив ся.

Олеся. Як то „деколи"?

Щупак. *голосніще.* Невже? Батько ваш вернув?

Тарас. Торік ще в осени. Так дивно склалось. Я прийшов одної днини, а за мною зараз батько.

Панас. Тільки ж, бачить ся, ріжниця —

Тарас. Звісно, що була велика. Я вернув правдивим дідом, він правдивим богачем. Як почав перечисляти придбані за морем гроші на тутешні —

Щупак. — в міліярдах загубив ся.

Тарас. Ще й яких!

Щупак. Що ж він починати ме з тим скарбом?

Тарас. Досі ще не знаю. Він постійно щось міркує, дуже часто їде з хати, а куди — не відгадаю. Запитав би, так не хочу. Бо й чому я маю бути балакучим, коли він перейшов на мовчаливця?

Панас. Горделивість, брате, вадить.

Тарас. Що ж робить! От і сьогодні. Вибираючись уранції на прогульку, я хотів розпращать ся з ним. Так що ж! Батька не було вже дома. Виїхав. — А пан директор як себе тут почувають?

Щупак. Тут гаразд, а там — погано...

Балюк, *до Олесї.* Да святить ся ваше слово: Так менї потрібно, панї, друга, доброго, нїжного, щоб умів нудьгу прогнати...

Олеся. Неабияке завданнє. Тут би справдї треба жертви.

Богдан. До такої жертви здібна тільки жінка.

Олеся. Як коли.

Балюк. Й як яка — додати треба.

Богдан. Звісна річ, така, що любить.

Балюк. Де ж її найти?

Олеся. Шукайте, а найдете — сказано у святім письмі.

Балюк. Еге ж. Тільки ж не про те там мова.

Богдан. Все одно. Ви й так майстри, якщо трапить ся часами виложити темне місце.

Балюк. Думаєш?... Не все вдаєть ся... *До Емільки.* А чого ви, панно Мілю, так завзято мовчите?

Емілька, *стрепенулась.* Я?...

Балюк. Еге ж. Ви задивились у смереки, чи — ?

Емілька, *сміеть ся.* Якраз, у смереки.

Користаючи з нагоди Богдан і Олеся повагом проходжують ся поза горбок на лїво, обнявшись попід рамена.

Балюк. Що ж ви там запримітили? *Стає так, що заступає собою Тараса.*

Емілька. Не вмію вам сказати. От дивлюсь. А проте — сама не знаю...

Балюк. Ви не ласкаві були подивити ся на стаю...

Емілька. Я вже бачила нераз.

Балюк. Але так — до товариства...

Емілька. Нецікаве товариство.

Балюк. Хто? я?

Емілька. Ні! Куди там! Я б і подумати таке не посміла. Се ж погано. Я себе на думці маю.

Балюк. Що за смирність! Так се гарно. Сказано в писанні: Гордим Бог противен...

Емілька. А смиренним благодать свою дає.

Балюк. Так! О, як се ви чудово знаєте. Позвольте, що поспитаю вас за ноту із релігії.

Емілька. Цікаво знати? Я постійно маю „дуже добре". Наш отець радник всїм панням, що гарні та з домів інтелїґентних, все дають найкращу ноту. В них прінціп: Така дитинка, хоч релігії й не вміє, але ж її певно знає, унаслїдила від роду.

Балюк. Так? Гм... А всї инші?

Емілька. Инші мусять тяжко працювати, щоб дістати тільки „добре". Вища нота в них так рідко зустрічаєть ся, як білі круки.

Балюк. Дивний чоловік.

Емілька. Хто? гадаєте, отець радник? Він наш перший любчик. Він усїх нас — благородних ніби — дуже щиро любить. Він і жартувати вміє...

Балюк. Жартувати?

Емілька. О, ще й як. І гусками називає, а часами дещо скаже, що ми всї хі-хі й хі-хі.

Балюк. Що наприклад?

Емілька. Я не все вам могла би повторити, бо було б се страх нечемно. Вам би сором-

но було, що я вам таке сказала.

Балюк. Панно Мілю! вибачайте, ви жартуєте хиба. Щоб священик жартував так у жіночій школі...

Емілька. Ви — правда, ви ще богослов, то й душа у вас ще чиста...

Балюк, *горделиво.* Ваша правда.

Емілька. Але ж як колись пічнете вчити... та ще панночок —. Я, признаю ся, не хотіла б звати мужем отакого панотця.

Балюк. Я ж не мушу, панно Мілю, вчити панночок...

Емілька. Що? ви? *Розреготалась.*

Балюк. Панно Мілю, що се? З чого вам так дуже смішно? *В голосі чутно подратуванне.*

Емілька. Ви?... Ха-ха! Тай жартун ви...

Балюк, *збитий з пантелеку.* Я — жартун? Ні, я ні грохи не жартую тай не думав жартувати.

Емілька. Так? Не думали? Ото!

Балюк. Я... ви знаєте... незручно тільки висловивсь...

Емілька. Невже? Ви цілком поважно? *Сміє ся.*

Балюк. Так. Тобто... бачите... я справді думаю про вас...

Емілька. Відколи.

Балюк. Від зими...

Емілька. Тай не забули?

Балюк. Якто?

Емілька. Так; се ж довгий час. А проте — доволі жартів. Краще заспівайте пісню або казку розкажіть!

Балюк, *із почуттем обриженої гордости.* Що за пропозиція...

Щупак. О це справді по козацьки! Ну, прийміть мої желання: Хай вам Бог щастить у всьому в дальшому життю. *Стискає Тарасові руку.* Емілько! Ми на другий шпиль ідемо.

Емілька. О, то й я піду.

Щупак, *до Тараса й Панаса.* Ходіть! Там чудово.

Тарас. Ми були вже.

Панас. Можна другий раз.

Щупак. Еге ж. Пан Балюк іще не бачив того гарного проваля. *Товариство мішаєть ся.*

Тарас. Нам пора би вже до дому!

Емілька. Так вам пильно?

Олеся. Може скучно...

Тарас. Ні, далеко тільки!

Щупак. Годі. Ви сьогодні гості в мене.

Панас. Пан директор —

Щупак. Що? Сьогодні в вас нема вистави.

Панас. Ні, але..

Щупак. Ну, про те пізнїще.

Богдан. Так. Нема чого спішити. Місце в нас хиба найдеть ся.

Олеся. Їсти нас не обїсте.

Панас. Що ж, Тарасе?

Тарас. Що ж, Панасе. Впали в милу ситуацію.

Панас. Правда, брате, маєш рацію.

Щупак. Ну, ходїмо ж! *До Балюка.* Ви здаєть ся — *дальші слова гублять ся.*

Емілька, *до Тараса.* О, як гарно ви зробили, що лишили ся сьогодні.

Товариство поволї виходить на ліво.

Тарас. Несподївано, а справді гарно. Я про те й не думав, що мене на шляху сьому жде така солодка стріча.

Емілька. Справді. Се неначе сон. *Обоє прилишують ся по заду.* Та за чим нам дальше йти?

Тарас, *бере її під рамя.* Ми ж уже на свому шпилі. — *Обоє вертають на ліво наперед видна.* Мілю, Мілечко! *Горне її до себе.* Як гарно...

Емілька, *дивить ся йому в очі як ясочка.* Мій Тарасику!

Тарас, *перехилив її головку й дивить ся з любощами в неї.* Ті очі, ті чудові чорні брови, ті шовкові довгі вії, ті розхилені усточка, запашні мов квіт троянди — о, я бачив їх усюди в сні й на яві. Скільки щастя мов цілющого бальзаму вихилив я з чарки горя завдяки твоїй появі. Люба! *Цілує її в очі й уста.*

Емілька, *упоєна щастєм* Мій Тарасик... Наче заворожена лихою відьмою царівна з казки, я жила під оком мами, гей би у заклятім замку. І одної маєвої ночі надійшов прегарний лицар і розкрив чарівний світ кохання і змагання. Я була тоді дитина; правда?

Тарас. Любе анголятко, що нечайно розбудилось і тріво́жний свіжий погляд кинуло в мережку туги й нерозгаданого болю.

Емілька. Так, мережка туги й болю сплетена тобою, любий!

Тарас. А тепер — ох, як розкішно розвилась ти, пишна квітко. Я кохав тебе — дитину, а найшов оце дівчину, о, найшов таку красуню, що сказав собі: Вона або смерть.

Емілька. Ой, хтось вертає. *Відхилює головку.*

Зза смереки виходить **Балюк.**

Балюк, *побачивши їх близько біля себе.* Ось тобі і релігійна панночка! Як романсує. *Став і не знає, чи йти дальше, чи вертати.* Вибачайте...

Тарас. Ви щось може загубили.

Балюк. Так... Ні... тобго... мабуть загубив...

Тарас. Шукайте, а знайдете.

Балюк. Ой не знаю... тут ледви...

Тарас, *насмішливо*. Так, се можливе.

Балюк, *цілком збентежений*. Хтось либонь уже підняв.

Тарас. Вашого, здаєть ся, ні!

Балюк. Так... можливо... Вибачайте! *Відвертаєть ся й відходить.*

Емілька. І за чим він приблукав?

Тарас. Очевидно, на контролю.

Емілька, *подратовано*. Тьфу, ненависна нахаба!

Тарас. Звичайненький божий ослик. Наставля на тебе сїти?

Емілька. Мама помага йому.

Тарас. Мама? Ов, так се погано.

Емілька. Але я його не хочу. З мамою пічну борню.

Тарас. Добре. Я тобі поможу. Я ж нераз на фронтах бив ся.

Емілька. Ой, Тарасику, з жінками не такий простенький бій, як у полї з ворогами.

Тарас. А ти, Мілечко, від чого?

Емілька. Так, Тарасику, я жінка! *Хилить ся йому в обійми й нїмо захоплюєть ся його красою.* Здалека знову заграла сопілка й заблеяли вівцї.

Тарас, *зачаровано дивить ся в неї, потім припадає устами до уст Емільки.*

Заслона поволи спадає.

ТРЕТЯ ДІЯ.

Кімната середньої величини.

Праворуч і ліворуч двері до дальших кімнат. У глибині двері на веранду, по боках вікна. На стінах стрілецькі образи і зброя, а також оленячі роги. Праворуч софа, перед нею столик і крісла, ліворуч у куті мала книгозбірня в оскленій шафі.

Пізня повечірня година. На столі горить лямпа. На дворі гарна літня місячна ніч. Шум ручаю вливає ся крізь отворені вікна до кімнати, кілько разів настане тишина.

На канапі сидять: **Дарина** і **Шупак**, курять папіроски; коло шафки, спершись об неї, стоять, нахиливши ся одно до одного, **Богдан** і **Олеся**; у правому куті, близче до канапи, сидить **Панас**, а біля нього, оперши ся об спинку крісла руками, стоїть **Тарас**; біля лівого вікна, задививши ся на місячний кружок, стоїть **Емілька**, боком звернена до Тараса. Біля лівих дверий сидить **Балюк**, зиркаючи то на плечі Емільки, то на Тараса.

При піднесенню заслони **Тарас** співає стрілецьку пісню:

Готуй мені збрую,
Готуй мені коня,
Бо я серцем поход чую,
Дівчинонько моя.

Дай уста рожеві
Ще поцілувати,
Нім заграють нам крицеві
Ворожі гармати.

Піду я, піду я,
А де, сам не знаю,
Може люту смерть найду я
В далекому краю.

Не плач же, дівчино,
Серденько кохане;
А заплачеш в ту хвилину,
Як мене не стане.

Олеся. О, як гарно.

Дарина. Дуже гарно.

Щупак. Із глибин душі пливе.

Богдан. Але ж барітон у вас; ви б його культивували.

Тарас. Та куди мені до того!

Балюк. Тільки ж там було „московські"; ви змінили на „ворожі".

Емілька. Звісно, їм не лиш московські грали.

Щупак. Справедливе слово.

Тарас. А за виручку спасибі! *Дякує усмішкою.*

Щупак. Все ж таки в тій вашій пісні забогато смутку. Правда, кажуть: годі тугу збути. Але ж вічно смуткувати нам живим таки не слід.

Олеся. Ви б веселої рубнули, щоб аж гори засміялись.

Тарас. Се твоя, Панасе, роля.

Панас. Але ж ти мені поможеш. *Починає другу стрілецьку пісню. Тарас помагає.*

„Ой видно село, широке село під горою,
Ой там ідуть наші Січовії Стрільції до бою.
Іде, іде військо крізь широке поле,
Хлопції ж бо то хлопції, як соколи.
Ха—ха, ха—ха, гей!
Дівчино-рибчино, чорнобривко моя,
Вийди, вийди чим скорше до вікна;
Хлопції ж бо то хлопції, як соколи."

Дарина. Але скрізь ота дівчина, та богданка чорноброва.

Олеся. Її влада всемогутня.

Балюк. Ой, та тільки з цього світу.

Панас. Слава Богові й за те. А то смерть зійшлаб на кару...
Щупак. Як же дальше?
Панас, *співає з Тарасом другу строфку.*
Друга й третя стрічка тієї строфки:

»Попереду їдуть старші отамани;
Хто охоту має, най йде з нами.«

Тіж стрічки третьої строфки:

»А хто піде з нами, буде славу мати:
Ми йдем за Вкраїну воювати«.

Щупак. Гарно: буде славу мати.
Дарина. Ну, тай що з тієї слави?
Щупак, *докірливо.* Мамочко, що за слова?!
Дарина. Тай довоювались так, що соромно згадать.
Щупак, *невдоволено.* Нічого, мамочко, не розумієш.
Балюк, *хитро.* Пані-матка правду кажуть, бо ж конець діло хвалить.
Тарас, *по хвилї, кинувши на Балюка насміщливий погляд.* Ви про Фаетонта чули?
Балюк, *ніяково заскочений таким питаннем.* Чи я чув? Менї здаєть ся, я давно вже по матурі...
Тарас. Через те й повинні знати.
Балюк, *обрушив ся.* Ви ж бо не екзамінатор.
Тарас. Ваша правда, вибачайте.
Дарина. Або що той Фаетонт?
Балюк. Се загонистий син сонця (очевидно, панї, в казцї!); в гордовитости злочинній він пустив ся кермувати всепалючим возом батька на стрімкім небеснім шляху.
Дарина. Й батько дав?
Щупак. Не міг не дати; присягнув.

Дарина. Зовсім не мудро. Ну, тай що?

Балюк. Конець звичайний: Те завданнє виявилось молодцеві не під силу, то й злетів з вершин до долу, наробивши людям лиха, й утопив ся в океанї.

Дарина. Тільки всього?

Балюк. Чого ж більше? За провину прийшла кара.

Емілька Коли бо не „тільки всього“.

Щупак. Правда. Докінчи, Емілько!

Емілька. Тіло виняли Наяди, на могилї поховали тай на мармурі біленькім виписали ці слова: „Тут спочива Фаетонт, отцевого воза керманич; хоч не зберіг його, впав, на велике наваживши діло“.

Балюк. Що ж то за велике діло: кіньми їздити по небі.

Панас, *злобно.* Як от Ілія пізнїще...

Тарас. Тільки той ще не злетів...

Олеся. Сей своє завданнє має.

Панас. Звісно, колачі розвозить...

Богдан. Або дощ дає в посуху...

Балюк, *подразнено.* Я... менї се дуже прикро, але жартувати з того, що святе... Так не годить ся...

Дарина. Так виходить, нї для того Фаетонта, нї для других із його їзди по небі не було добра.

Балюк. Куди там! Навпаки, велика шкода.

Емілька. А добро прийшло пізнїще: виросло з його могили.

Панас. Розцвилось чарівним квітом —

Тарас. — невмиручим, запашним.

Дарина. Де ж той ваш химерний квіт?

Олеся. Його бачить тільки молодь, що живе

в надії світі.

Щупак. Й осолоджує нам сірі будні.

Дарина, *махнула рукою.* Вигадки.

Богдан. По части.

Тарас. Фаетонтами такими ми були. В старих батьків викрали блискучий віз та пустили ся величнім шляхом —

Балюк. — у могили темінь. Звісно —

Панас, *подратовано.* Що ви, богослове, вперто вертитесь на місці. Ви ж хиба вже теж відчули, що ми споконвічній казці надали свій рідний зміст.

Балюк. Не живе ж народ казками; йому діла — діла треба.

Тарас. Ми зробили з казки діло. А ви що?

Панас. Авже ж, із діла зробите безглузду казку.

Щупак. Гов, панове, заспокійтесь! Пан Балюк либонь не з тих. Він піде з ним до народу та живим господнім словом перетворить ваше діло в заповідь життя народу. Поки що *— встаючи й показуючи рукою на двері* — природа кличе вас до себе на розмову: ізза кичері стрімкої місяць викотивсь на небо та свої казки розсипав по лісах для молодих.

При його словах зробив ся рух.

Дарина. Таточку, ти не заманюй молодих у світ казок. Гості мабуть потомились, раді б може одпочити...

Щупак. Та куди їм, мамочко, до втоми.

Панас. Нам іще й не снить ся спочивати.

Емілька. Там так гарно...

Олеся. Як у казці.

Поволі виходять усі, крім Дарини й Балюка, через веранду; Олеся й Богдан спинюють ся на веранді.

Дарина, *ласкаво до Балюка.* А вас місяць не манить?

Балюк. О, чому ж би ні! Ще й як! Та, щоб мати насолоду з чарів божої природи, треба в серці почувати божий мир.

Дарина. Ов, що я чую! В вас немає того миру?

Балюк. Та сьогодні я, на жаль, ним не можу похвалитись. Їдучи сюди, я дійсно почував у свому серці божий мир. Душа співала Богові псалом величній, як побачила могутні твори божої десниці...

Дарина. Ви говорите прегарно. Так наш панотець покійний говорили. Щире слово! Дивлячись на пишні гори, все одно, в яку годину, та на мерегтіннє зір, говорили як в екстазі: „Хто зрівняєть ся з Тобою, що создав оцю вселенну?“ і так дальше.

Балюк. О, се правда. А таки бувають люди, що, не тямлючи про творця, думкою, а то й словами кидають хулу на нього. Так ото душа співала, як ласкава пані чули...

Дарина. Я? — Еге ж, я чула, чула...

Балюк. Але ж як сюди приїхав та — ласкава паніматко, дайте змогу відчинити своє серце. — *Бере її руку й цілує.*

Дарина. Але ж прошу.

Балюк. Дякую. Тепер я зможу висловити біль душі та злучити з ним проханнє: — Я — моя душа схилялась до достойної Емільки, вашої, паньматко, доні, та, як Господь Бог позволить у премудрости своїй тай за вашим призволеннєм, забажала поєднать ся з нею на життє подружнє. Звольте, вселаскава пані, дати відповідь мені!

Дарина. *врадувана, але здержано.* Ваше почесне проханнє так заскочило мене, що не знаю що й казати. Бачите, ні, не для того, мов би се було противне чим небудь бажанню мому; ні, я просто не хотіла б без відома Мілї —

Балюк. Правда. Так робити не годить ся. Може се їй супротивне.

Дарина. Та се, звісна річ, можливе. Знаєте, дївочі примхи. Їм частенько справжнє щастє видить ся зовсїм не там, де воно на неї жде.

Балюк. Так, добродійка чудово розуміють. Тільки тут вийде деяка ріжниця. Панна Міля — так сказати — трохи сторонить від мене.

Дарина. Се дрібниця.

Балюк. Може навіть я для неї нецїкавий.

Дарина. Оттакої. Гарний хлопець мав би бути нецїкавий!

Балюк. Та краса, ласкава панї, не для всїх є арґументом. А до того панна Міля — на другого задивилась...

Дарина, *живо.* Що ви кажете? Чи справдї? На кого ж би то?

Балюк. На того несподїваного гостя, що зайшов менї дорогу там на шпилї.

Дарина. Мудрака? *До себе.* І я не допильнувала.

Балюк. Дещо навіть я на лихо догледів на власні очі...

Дарина. Що такого? Що? Кажіть! Може він її знеславив? Я його провчу відразу. В мене жартів —

Балюк, *перебиває, залякавшись.* Нї, куди там...

Щоб аж так... Хай Бог боронить! Я, дозволите, паньматко, що попрошу: якщо ваша ласка клонить ся на мене —

Дарина. Так. Я щиро вам прихильна. Ви мені — кажу отверто — страх припали до вподоби.

Балюк, *цілуючи її руку.* Дякую, ласкава пані, дякую з усього серця! О, я був би страх щасливий, як би серце панни Мілї —

Дарина. Ну, про се вже не журіть ся.

Балюк. Я вже цілий рік шукаю. Та хоч неодна привітним поглядом мене витала, ні одна мені так дуже не припала до вподоби як достойна ваша доня.

Дарина. Хай вам Панбіг допоможе. Ще сьогоднї, я гадаю, ви наблизитесь до цїли. Поки що —. *Дає знак мовчання.*

Балюк. Я розумію.

Відходить на ліво.

Дарина, *підійшла до середнїх дверий.* Даню, маю щось сказати.

Олеся, *до Богдана.* Даню, ти не борозди. Хай усе йде по свойому.

Богдан, *лагідно.* Се вже, Лесю, инше діло. Тут і розум має право.

Олеся. Даню, ти зі мною граєш...

Богдан. І гадаю — не програю. *Цїлує її в лице і входить до середини.*

Олеся. Ну, гляди ж! *Відвернула ся до сходових дверий на веранді.*

Саме в тім моментї понесла ся пісня Тараса:

За твої, дївчино, личенька пишні,
За тво', дївчино, устонька пишні
Біддав би, любонько,
Моя голубонько,
Всї свої мрії колишнї.

Мила, очі твої сині,
Незабудьки при долині.

За твої, дївчино, чорнії брови,
За твою, дївчино, каплю любови
Віддав би...
Всї свої юні розмови.
Люба, очі...

Богдан, *пристанув на хвильку і слухає.*

Дарина, *до себе.* Співає гарно вражий син.

Богдан. Що ж там у тебе?

Дарина, *з притиском.* Освідчив ся...

Богдан. Хто?

Дарина. Балюк.

Богдан. Поспішив ся?

Дарина. Мав причину.

Богдан. Ну, а з нею говорив?

Дарина. Ще сьогоднї поговорить.

Богдан. Ой, щоб не було за пізно.

Дарина. Се моя вже голова.

Богдан. Слухай, Дарко, він співає: се щемить його коханнє. А Емілька, як виходить, здавна думає про нього.

Дарина. Та невже вона направду в нїм думки свої втопила?

Богдан. Так виходить. Ми гадали, що вона ще все дитина, а вона давно лишила ляльку тай найшла живу.

Дарина. Тай Балюк таке торочив.

Богдан. Видно, добрі в нього очі. Там на шпилї, маєш знати, дещо ми на жаль програли.

Дарина. А від чого ти там був?

Богдан. Я про Мудрака не знав. А коли пізнав, було вже трохи пізно.

Дарина. Що значить „трохи пізно". Та хиба

там таки не цілувались!

Богдан. А хиба ж вони прохали в мене дозволу?

Дарина, *лиха*. Богдане, ти жартуєш; але ж се — знаєш добре — се не жарти.

Богдан. Ні, Дарино, не жартую. Міля з Тарасом зійшла ся, а — як Леся каже — в них та любов не від сьогодні.

Дарина. Що? Се вигадки! Вона ж, хоч куди, а все дитина. Я до того не допущу. А про те — поклич но Лесю!

Богдан, *підходить до дверий*. Лесю, а ходи на хвилю!

Олеся, *увіходячи до середини*. Що таке?

Дарина. Кажи бо, Лесю, що Емілька з Мудраком... чи вона його кохає?

Олеся. А хиба се гріх?

Дарина. Та як? Та такого волокиту, що не може раз осісти та забрати ся до праці?

Олеся. Та який він волокита, дядино? Він Усусус.

Дарина. Власне те, що Усусус. Замість покінчити школу, він подав ся в Усусуси.

Олеся. Він сповнив своє завдання.

Богдан. Міг зробити се пізніще.

Олеся. Вигадав. Коли?

Дарина. По школї.

Олеся. Се ж не та була пора, щоб сидіти біля книжки, як народ за волю бив ся.

Дарина. Чи була пора чи ні, се вкінці не наше діло, але щоб Емілька з ним мала долю повязати, се безглузде, божевіллє; й думати про те не слїд.

Олеся. Дядино, скажіть, чому; бо я вас не розумію.

Дарина. Та куди ж він їй під пару! Матурист. Подумай тільки! Заки він скінчить ті школи, як буде їх міг скінчити, бо ж, відомо, Усусуса на борзї отак не приймуть; — опісля ж до того хлїба заки якнебудь дібеть ся, як узагалї дібеть ся, бо ж відомо, для таких —

Олеся. А хиба ж без шкіл отих люди хлїба й не їдять?

Богдан. Звісно, та який той хлїб...

Дарина. Нам не вільно так казати. А то справдї ще Емілька геть таки зібеть ся з глуздів.

Олеся. А вкінцї за рік вона покінчить свою науку, вибере собі посаду й мати ме свій власний хлїб.

Богдан. Ну, тай що?

Дарина. Значить, повинна годувати чоловіка? От тобі розумна думка, хоч у комині пиши. Дійсно світ горі ногами повертаєть ся.

Богдан. Не можна, Лесю, піддавать такої думки. Та її наука се собі отак, щоб дещо знала про життє, про світ.

Дарина. Щоб колись їй чоловік дорікати не посмів, що соромить ся за неї перед гістьми.

Олеся. Я гадаю, що наука не на те, щоб писуватись нею перед першим лїпшим дурнем.

Дарина. Се правдива божа кара!

Богдан. Так казати не годить ся.

Дарина. Та покиньмо сю розмову. Я, нї батько, нї Богдан, її вуйко, ми нїколи не погодимось на те, щоб Емілька відкидала партію таку шляхетну тай вигідну — богослова! задля мужика. Нїколи! Не на те її я

маю одиначку, щоб давати на непевне з матуристом, що співати тільки вміє та розказувать байки про стрілецькії пригоди.

Богдан, *до Олесї.* Я ж кажу тобі, кохана; се зовсїм не маловажне дїло, бо в життї нїколи ідеали не годують. Хоч і як воно не мило, та таки не обійдеть ся чоловік без того хлїба, бо зі шлунком народив ся, тим тираном невмолимим, що смієть ся з ідеалів, а кричить: Давайте їсти!

Олеся. Де любов, там і все инше ще найдеть ся.

Дарина. Що — любов? Звідки в них ота любов? Хто навчив її такого?

Олеся, *смієть ся.* Хто навчив? Хиба любови треба вчити?

Дарина. Та вона ж бо в мене ще дитина.

Олеся. Ну, се так мамочка говорить. А коли вона дитина, то навіщо віддавати?

Дарина. Се моє вже дїло.

Олеся. Правда. Я, виходить, непотрібна. Тай чого мене сюди кликали?

Дарина. Саме того, щоб ти нам оце сказала, звідки в них ота любов.

Олеся. Хай вона сама вам скаже, дядино.

Богдан. Вона не схоче, чи не зможе.

Олеся. Так від чого ж я? Хиба я більше знаю, як повинна знати мати? *Хоче вийти на право.*

Дарина. От яка то в неї щирість!

Богдан. Лесю, та хиба так можна?

Олеся. Знаєш, Даню, я до тебе чую жаль.

Богдан, *здивовано.* До мене?

Олеся. Так. Ти поводиш ся цїлком так, мовби не кохав нїкого...

Богдан. Отакої. Але ж, Лесю...

Олеся. Маму я ще розумію, але вуйка ще й такого, що стоїть перед весіллєм ів такою сиротою, як от я —

Богдан, *підходить до неї*. Стрівай бо, Лесю! Се ж хиба не те саме. Тут я вуйко, що теж має обовязки.

Олеся. Може в тебе матеріялїзм отой теж озветь ся... по весіллї... а тодї твоя любов...

Богдан. Помішала кашу з маком...

Олеся. Вибачай, я розмішаю...

Виходить на право.

Богдан. Леся! — Ну, кажи, Дарино, не дитина з неї, нї?

Дарина. Ат, пусті дївочі примхи. Хто б там оглядав ся на те. Переспить ся тай по всьому. Тай хитренька ж бо вона: як харамана загнула. Нїби то не зна нїчого.

Богдан. Дарко, годї ж їй инакше. Се ж товаришка Емільки.

Дарина. Тут вона повинна так поступати, як майбутня вуйна.

Богдан. Так їй неможливо, бо вона з чутливим серцем, краще відчува дївочі болї, як от ми обоє. Бо коли сю справу брати безсторонно, то Емільцї кривда дієть ся від нас. Їй же теж потрібна воля.

Дарина, *здивовано.* Що се ти?

Богдан. І тільки вибір той фатальний каже нам в цьому їй не потурати. А не будь він як студент бідолашний волокита, ми б нїколи не встрявали в делїкатні справи серця Мілї.

Дарина. Так ти думаєш? Помиляєш ся, Богдане! Тут є ще й такі колоди, що усунути

їх годї, хоч би й немалим маєтком. Я — колишня деканівна — не погоджу ся нїколи, щоб моя дитина вийшла за мужицького потомка.

Богдан. Ну, Дарино, з тим сьогоднї не поплатно виїздити. Се не ті часи, сестричко, що були перед війною.

Дарина. Я про те вже чула. Годї! Краще от поклич Емільку!

Богдан, *подивив ся на веранду.* Та вона сама надходить. Тільки, Дарко, обережно; струни не перетягни! *Виходить на право.*

З веранди входить **Емілька.**

Емілька, *побачивши Дарину.* Мамочко, Олеся де?

Дарина. А тобі на що Олесї?

Емілька. Там Тарас її просив до квартету. *Хоче іти до лївого покою.* Де вона?

Дарина. Там її нема.

Емілька, *завертаєть ся на право.* А там? Бо Тарас —

Дарина. Який Тарас? *Зупиня її.*

Емілька. Пан Мудрак...

Дарина. Отак і слїд! *Різко.* Він для тебе не Тарас! Він для тебе — *з натиском* — пан Мудрак! Зрозуміла?

Емілька, *здивовано.* Або що? *Подивила ся в її очі та в ту ж мить їх спустила в долину і стала на місцї, наче вкопана.*

Дарина. Ти, Емілько, памятай, що у тебе є ще мати, що тобі до своєвілля ще куди — куди далеко.

Емілька, *покірно.* Мамочко, хиба я що?...

Дарина. Ти сама се краще знаєш. *Докірливо.* Я гадала, що нїколи моя донечка кохана не

забуде обовязків проти матери своєї.

Емілька. Мамоч —

Дарина. Не перебивай! Я ще свого не скінчила. — Я гадала, що дитина із усім до мами прийде, до тієї, що у болях привела її на світ, що скрізь нею піклувалась і терпіла і страдала —

Емілька. Але ж, мамочко...

Дарина. Ти чула? Не перебивай, кажу! — Я гадала... А воно, бач, он яка від неї дяка! Ще не відросло від лавки, а вже тайни в неї є. Тай ховаєть ся з отими тайнами, або находить иншу там собі особу для розради, для розмови. А то так тебе навчили батько-мати? чи такі панотець тобі науки на релїгії давали? чи годить ся так дитині деканівни? га? кажи!

Емілька. В мене жадних тайн немає.

Дарина. Ще й побріхує. Оце пак дївочка собі нівроку. А твої думки химерні про такого Мудрака! Що? Хиба се так собі? із нудьги?

Емілька. Я полюбила...

Дарина. Хто? кого? Ти — Мудрака? От тобі й нова дурниця Полюбила... полюбила... Та хиба ти, гусенятко, розумієш, що таке „полюбила"? Ти гадаєш, що се забавка?

Емілька. Я знаю, що не забавка.

Дарина. Ого! „Знаю". Ну, тай що ти знаєш? Чи ти думала коли, та які то обовязки наклада любов на жінку?

Емілька. Мамочко, я все те знаю.

Дарина. Знаєш? Ти? Такі вже речі знаєш? Господи! І хто б то думав! Молоде таке, зелене козеня, воно вже знає... Та ж се про-

сто... ну, розпуста... Хто ж тебе навчив?

Емілька. Не знаю, що у мамочки на думці. Знаю тільки, хто кохає, той повинен дати щастє. Це найбільший обовязок; инших поки що не знаю.

Дарина. Тільки се? *до себе.* Славите Бога! Я вже думала Бог зна що. *До Емільки.* Дати щастє. Щире слово. А хиба ж се легке діло? Дати щастє може тільки той, що вміє жінці дати все, чого їй треба. Перше і, скажу, найпотрібнїще се становище суспільне. Жінка хоч би й як богата, як вона не має мужа зі становищем суспільним, то й її значіннє никне, як ота роса на сонці.

Емілька. Може бути й самостійна.

Дарина. Бачили ми вже й таких. Самостійна самостійна, а вкінці в таке ускочить, що хоч руки заломи. Зрештою возьми найкращу вчительку тай порівняй от нехай і з попадею. Чи значіннє їх те саме? Чи їх люди однаково обшановують. Та що то говорити! Вір, Емілько, що найкращий стан суспільний жінки — стати попадею. Отоді тобі з живого і з мертвого перепаде. А яка в селї пошана...

Емілька. Чом же ви не за попа, а за вчителя пішли?

Дарина. От питаннє. *До себе.* Вже й вона вміє завернути в кут. *До Емільки.* Перш усього, моя доню, кажеть ся не за попа, але за священика.

Емілька. Коли попадя, то й піп.

Дарина. Не мудруй, а слухай. Друге: *До себе.* Що казати? що любила? Нї! *До Емільки.* Коли вже я зробила по дурному... ну, не

так... вибрала не так, як треба....

Емілька. Ви ж хиба щасливі, мамо...

Дарина. Могла бути щасливіща. Та не в сьому річ. Що я перейшла, тобі не треба знати, ні переходити. Ти зразу повинна бути задоволена й щаслива.

Емілька. Як се, мамочко, можливе?

Дарина. В тім то й діло, що можливе. Тільки мусиш всї дурниці з голови повикидати тай у всьому тільки мами слухати.

Емілька. Я слухаю.

Дарина. Отже знай, що пан Балюк вже мав честь менї сказати, що собі тебе вподобав, і зложити свою долю в мої материні руки.

Емілька. *залякано.* Пан Балюк...? О —

Дарина. Знов дурниці? —

Емілька. Я ж ненавиджу його.

Дарина. Що? Ненавидиш? За віщо? Чим він не вгодив тобі? Таж то хлопець, хоч малюй. Гарний, статний і — дитина перших дуків у селї Партія, якої в нас не найдеть ся й за пять років. А до того — богослов!

Емілька. Мамо, я його не хочу. Я ж кохаю Тараса...

Дарина. Того я не хочу чути! З Тарасом конець тай годї! Ще сьогоднї він почує, щоб тобі дав чистий покій, не морочив голови. Я сама йому скажу.

Емілька. Мамочко, ні, ні! нічого не кажіть йому. Дозвольте, щоб се я йому сказала.

Дарина. Ти?!

Емілька. Еге ж. Я вміти му краще вс нитки порвати. Я й причину вигадаю, щоб він чим вас не оскорбив.

Дарина. Він мене? Щож він таке? Січовий

стрілець? Ото невидальщина яка!

Емілька. Мамочко, він запальний. Прошу вас, зробіть для мене!

Дарина. Та нехай тобі. Одначе перш за все ти поговориш з паном Балюком.

Емілька, *з острахом* Тепер?

Дарина. Так, тепер! Нема потреби відкладати. Це ж не пізно. Я бажаю, щоб між вами ще сьогодні вийшло діло.

Емілька, *розпучливо.* Мамочко, чого так скоро? Адже можна й завтра...

Дарина. Доню, та навіщо відкладати, мучити без цїли хлопця тай себе тортурувати? Я його сюди покличу. Поговорите й по всьому. Ну, Емілько, тільки трохи більше щирости для нього. *Цілує її в чоло.* Но, будь чемна, тай не слинь! *Виходить на ліво.*

Емілька. От тобі правдива напасть. Як тут спекатись його? Треба по добру почати, чей одчепить ся від мене.

З лївих дверий увіходить Балюк.

Балюк, *усміхаючи ся з поклоном.* Панно Мілю, я щасливий, що ви зволили ласкаво і менї вділити трохи свого вільного часу. Щастє те зросте ще більше, як ви зволите ласкаво приклонити своє вухо до глибин душі моєї та послухаєте вважно голосу мойого серця.

Емілька. Я послухаю вас, пане. Та щоб не було між нами жадної перегороди, я заздалегідь кажу вам, що до цього моя мати приневолила мене.

Балюк. Се нічого. *Показує на софу.* Дуже прошу.

Емілька, *сїдає на софу.*

Балюк, *сїдаючи на крісло при столї біля неї.* Я свідомий того добре, що менї ще не вдало ся приєднати вас для себе і здобути вашу ласку. Все ж таки надії досї ще не трачу, бо, здаєть ся, тільки через те воно вийшло так, що ви не мали нагоди мене пізнати. Припадково ми зійшли ся й познайомились. Хоч я вже тодї собі сказав, що без вас нема для мене щастя, то, на жаль, ще й досї ми не вспіли погодитись. Аж сьогоднї —

Емілька. Вибачайте, що вам перебю. Я зразу вам сказала, що роблю се тільки на бажаннє мами, що оце говорю з вами. І коли сказати правду — якщо ви на неї згоднї —

Балюк. Прошу! Правда перш за все.

Емілька. — я на вас тодї уваги не звернула, нї сьогоднї не вгадала би причини вашої гостини, як би мамочка була мене в тім не освідомила.

Балюк. Я казав, що се нїчого.

Емілька. Як нїчого? Адже й вам, думаю, повинно бути ясно, що не без причини вас не запримічую.

Балюк. Ясно, тільки ж се нїчого.

Емілька. Ви мене не зрозуміли. Я — ви мусите се знати — я про вас нїколи, пане, не могла і думки мати, бо мої думки в далекий, вам чужий, світ поплили.

Балюк. Панно Мілю, се нїчого.

Емілька. Ще не все. А в тому світї инший хтось мене захопив і вязнить мене ще й досї.

Балюк. Думаю, що й се нїчого.

Емілька. Але ж я його кохаю, того другого!

Хиба ж ви того ще не зрозуміли з того, що на власні очі бачили на шпилї?

Балюк. Так... Але ж се ще те ж нїчого. Досї ви про нього думку думали, а Бог позволить — і настане час для мене.

Емілька. Довго довелось би ждати.

Балюк. Я зажду. При божій волї ви поможете менї скоротити довгі муки.

Емілька. Ви, знать, безнадійно вперті.

Балюк. Так, я впертий. Через те впертий, що ваш вибір випав не зовсїм щасливо. Він — тобто пан Мудрак — зі мною конкуренції, здаєть ся, що не видержить.

Емілька. Ви певні?

Балюк. Се виходить із рахунку: Серед нинїшнїх умовин він, хто зна, чи й за пять років зможе думати про жінку; се ж не забавка сьогоднї забезпечити будучність жінки, що вигоду любить й не обійдеть ся без неї. А я можу се зробити дуже добре, хоч би й нинї.

Емілька. Он який у вас рахунок! Що й казати смішно простий...

Балюк. Правда, простий, та не смішно; я ж додам любов до нього, здібну на велике дїло. Я вам за ласкаве слово дам усе, чого забагне ваша молода душа. Я загою вашу рану, завдану необережно тим, що ран лїчить не вміє.

Емілька. Ви обіцюєте щедро. Та чи ваше слово щире?

Балюк. О, про це я вам кляну ся іменем живого Бога, що все в Тройцї пробуває.

Емілька. Знаєте, щоб небогато говорити, я даю вам право, дїлом доказати правду ва-

шої любови.

Балюк, *урадуваний.* Панно Мілю...

Емілька. Та — дозвольте! — ставлю вам одну умову: Ви не смієте ніколи попрікнуть мене нічим, хоч би неабиякого збитка я коли встругнула.

Балюк. Та на що така умова?

Емілька. Я собі химерна трохи; можу деколи зробити щось таке, що не підходить під звичайне розуміннє. Мушу мати забезпеку.

Балюк. Так умова за умову: Жаден з тих можливих збитків не замкне мені дверий до сподіваного щастя. Згода?

Емілька, *по короткому ваганню.* Згода.

Балюк. Вашу руку.

Емілька, *дає руку.*

Балюк, *беру її руку.* А поцілувати можна?

Емілька. На якій основі?

Балюк. Власне, нашої умови. *Цілує її руку.*

З веранди входять **Щупак і Тарас.**

Щупак. Де ж вона так забарилась?

Тарас, *доглянувши сцену, яку Балюк остентацийно продовжує.* О, либонь квартет пропав...

Емілька, *зірвала ся й вирвала руку з руки Балюка.* Знаєте, се вже нахабність! На таке я не годилась.

Тарас. Свідок може відійти.

Емілька. Ох, чому? Ні! *Хоче спинити його.*

Тарас, *виминаючи її.* Вибачайте! *Виходить через веранду.*

Емілька. Таточку! *До Балюка.* Чого ж ви тут? Бачите: одно зробили. Чуєте? Ідіть собі!

Балюк. Ви дали мені се право.

Емілька, *лиха.* Так ідіть собі з ним геть!
Балюк. Чи се перший з ваших збитків?
Емілька. Хочете? Нехай вам буде!
Балюк, *виходить на ліво.*

Щупак. Що тут дієть ся, Емілько?
Емілька, *схвильовано показує в сторону Тараса.* Таточку, спиніть його! Хай не йде тепер від нас! Таточку! *Припадає до нього.*
Щупак. Стрівай, дитино! Розкажи до ладу все, що тут стало ся.
Емілька. Нічого. Мамочка мене забагли повязати з богословом. А я, таточку, не можу, бо — кохаю Тараса. Таточку спиніть його!
Щупак. Тараса? Ну, добре, добре. Не турбуй ся! *Цілує її в чоло.* Я тобі не дам зробити, доню, кривди! Не журись, він не втече, як кохає. Як же се в тебе зацвило коханнє тай коли?
Емілька. Тоді, як він ще був у нашому селі на постою.
Щупак. Тямлю, тямлю. Се був лиховісний час божевільної руїни.
Емілька. Він тоді мене захопив буйністю своєї думки тай незрівняним геройством.
Щупак. Гарно, донечко! Й тобі не страшне його майбутнє? В нього ж засобів немає.
Емілька. Таточку, лишім те все! Я ж хиба вже не настільки вбога тай він не каліка.
Щупак. Добре, донечко! Іди ж! Він там певно жде на тебе. Я тимчасом поговорю з мамочкою.
Емілька, *цілує його в лице й виходить через веранду.*

З лівих дверий входить **Дарина.**

Дарина. Де Емілька?

Щупак. Вийшла. В неї розболіла голова. Де тютюн?

Дарина. На що тобі? Вже доволї накурив ся.

Щупак. Дарочко, ще лиш одно.

Дарина. Обійдеть ся.

Щупак. Що ж робити. Хай твоя царствує воля!

Дарина. Знаєш, пан Балюк —

Щупак. Та знаю. Вже Емілька все сказала.

Дарина. Так? Ну, добре. Я й не знала, що вона така розсудна. Правда, ті її умови переборщено химерні, та якось ми їх поволи переробимо. *Сїдає.*

Щупак. Не знаю, мамочко, про ті умови, але думаю, що трохи за великі скоки робиш.

Дарина. Тобто як?

Щупак. Балюк либонь ще й гаразд не роздивив ся, аж ти вже в головку Мілї нісенїтницї пакуєш. Так хиба не слїд робити без порозуміння з батьком.

Дарина. Таточку, та не турбуй ся. Сядь собі тут біля мене, поговоримо, то й зараз пересердє промине. Се ж само собою прецїнь розумієть ся: без тебе так важної справи певне я вирішувать не стану. Ну, сїдай! Ось папіроска. *Виймає папіроску.*

Щупак, *сїдає біля неї, з легкою насмішкою.* А тепер курити можна?

Дарина, *дає папіроску.* Ну, се так — на добрий сон. Слухай, таточку, ти знаєш, хто запав Емільцї в серце?

Щупак, *запалює.* Та ж Тарас.

Дарина. Еге ж, Мудрак. Та чи можна серіозно думати тепер про нього? Адже сам

признати мусиш, що се безнадійні мрії.

Щупак. Сього, бачиш, не скажу я. Пригадай собі, Даринко, як нам тяжко починалось; ти ж пішла за мене проти волї матери з кохання. А тепер і для Емільки дещо там у нас найдеть ся.

Дарина. Таточку, не згадуй того. Правда, я пішла з кохання; але ж того, що зазнали ми в початках обидвоє, я Емільцї не желаю.

Щупак. Так на віщо знов насилля?

Дарина. Про насиллє не прийдеть ся й говорити. Міля зручно загадала хитрувати, ставлячи свої умови. Але ж я не я буду, як вона себе саму не перехитрить. Насилля тут нї трішечки не буде. Тут одно завданнє тільки нам лишаєть ся: подбати, щоб вона з тим Мудраком зразу всї нитки порвала.

Щупак. Власне цього непотрібно. Як вона його кохає, операція не вдасть ся.

Дарина. Отже вдасть ся, якщо ми не занедбаємо свого обовязку. Ти, як батько, вияснн йому докладно, що з його думок нїчого путнього не вийде.

Щупак. Годї! Я, як батько, перш усього мушу дбати, щоб дитинї не зробити кривди. Он що! Поки там вона мудрує, чи по твойому хитрує, в мене ще часу доволї.

Дарина. Таточку, ти — неможливий. *Встає невдоволена.*

Щупак. Що ж робить! Така вже доля.

Дарина. Коли ти не зробиш того, що повинен, я зроблю.

Щупак. Мамочко, тодї я з болем серця стану проти тебе.

Дарина, *вражено.* Проти мене? Добре!

З правих дверий входить **Богдан,** за ним **Олеся.**

Щупак. Слухай, мамочко...

Дарина. Доволі чула й розумію вже тебе. *До Олесі.* Як же ми розмістимось? Балюка було б найкраще помістити в сім покою.

Щупак, *не ждучи кінця, виходить на право.*

Богдан. Що ти, Дарочко, заводиш із директором?

Дарина. Ото! А тебе се що турбує?

Богдан. Та воно ж бо не годить ся. Він же батько.

Дарина. Ну, так що? Краще б ти лишив се діло. Ми якось погодимо ся.

Богдан. Та побачимо. Казав я: струни не перетягни. *Дивить ся на веранду.*

Дарина. Та бо й я від чогось мама. Маю теж якісь права. *До Олесі.* Міля перейшла б до тебе — *показує на право* — а Богдан звідсіль сюди — *показує на ліво.*

Богдан. Хай вже краще він там спить.

Дарина. Як тобі не в лад, нехай!

Олеся. А Мудрак та Яснозор?

Дарина. Правда, я про них забула. *До себе.* Халепа з такими гістьми. *До Богдана.* Їх би добре примістити над стодолою на сіні.

Богдан, *з пересердем.* Я вже десь їх приміщу.

Дарина. Вже й у тебе, Даню, мухи. Чом би ні; відомо — братчик.

Виходить на ліво.

Олеся, *лагідно.* Не турбуй ся тим, Богданку! Дядина ще присмирніє. *Виходить на право.*

Через веранду входить **Емілька.**

Емілька. Вуйку, любий! Не пустіть їх.

Богдан. Як? що?
Емілька. Хочуть вибиратись у дорогу. Це ж не близько тай ліси.
Богдан. Чого ж під ніч? *Хоче йти на веранду.*

Входять **Тарас** і **Панас.**

Тарас. Ми прийшли зложити щиру дяку —
Богдан. Так не йде, панове! Ви лишаєтесь у мене і під ніч я вас нікуди не пускаю. От і все! Ви, — *до Мудрака* — будь ласка, тут на софі спати мете, а для вас — *до Яснозора* — зараз складанка зявить ся.
Тарас. Та позвольте —
Богдан, *відходячи на веранду.* Вибачайте! Я господар та й не хочу брати на своє сумлїннє своїх гостий.
Панас. Що ж, Тарасе, має рацію.
Емілька. Тарасе, ми ж іще не покінчили...
Тарас, *із мукою.* Але ж я вам вірю... вірю...
Богдан, *вкочує складанку.* Ось вона! *Уставляє й розкладає.* Сейчас Емілька тут вам принесе постелю. *Емілька виходить на право.* Ключ у дверях від веранди. До побачення! *Подає одному і другому руку.* Добраніч! *На право.*
Панас і Тарас, *кланяють ся* Добраніч!
Тарас, *по хвилї.* Слухай, брате! Так не можна. Я без неї одурію. Радь, як нам тут ратуватись із цієї западні.
Панас. Знаєш, се нелегка справа. Тут стара при булаві. Як би так Емілька мала в собі дещо з Усусусів, рада б, думаю, найшла ся.
Тарас. Та кажи ж, яка? яка?
Панас. Просто викрасти її й утекти.
Тарас. Куди ж? Куди?
Панас. От — до нашого театру. В нас як-

раз бракує сил. А Емілька просто перла.

Тарас, *урадуваний.* Знаменито! — Алеж ні. Найдуть і на все розлучать.

Панас. Так роби, щоб не найшли хоч зо 48 годин. А за той час — знаєш, де проживає наш курат. Він, гадаю, не відмовить...

Тарас. Розумію. Все одно. Йди, я з нею поговорю.

Панас. А про всяке для безпеки цим зазичити ся треба. *Зн'має зі ст'ни стрільбу й порохівницю й виходить на веранду.*

З права входять **Олеся й Емілька**, вносять постелю й застелюють оба ліжка.

Олеся. Що ж? Надумались зостать ся?

Тарас. Так. До завтрього.

Олеся. Ви трохи недобачливі й уперті. Ви б заждали, поки вдасть ся нам клубок цей розмотати.

Тарас. Я ж тамтому не під пару.

Олеся. Бачите, се ще питанє... Поки що — добраніч вам та солодких снів! *Подає руку.*

Тарас. Спасибі!

Олеся. Завтра поговоримо инакше. *Виходить.*

Тарас, *до Емільки, що стелить дальше.* Мілю, серце, кинь роботу! Ночувати не будемо.

Емілька, *випрямилась, мов поражена громом.* Не будете?!

Тарас. Ні, голубко! Я сказав і свого слова не касую.

Емілька, *затремтіла, зі слїзми в очах.* Ти таки менї не віриш...

Тарас, *обіймає й голубить її.* Навпаки, тобі я вірю, та не вірю, бачиш, мамі й вуйкові. І ще — не вірю —

Емілька. Та, скажи! Чого спинив ся?

Тарас. У твою непереможність, я не вірю.

Емілька. Бо не любиш...

Тарас. Я — тебе? Та що ти кажеш? Та для тебе й задля тебе я готов на всяку жертву.

Емілька. Якщо ти мене кохаєш, я також до жертви здібна.

Тарас. Правда се?

Емілька, *підносить пальці правої руки.* Кляну ся Богом.

Тарас, *бере її за руки.* Так ходи зі мною, люба!

Емілька. Де? Коли?

Тарас. Сейчас. У світ.

Емілька. Раз на все?

Тарас. Так. Раз на все.

Емілька. Се можливе? Не покинеш?

Тарас. Після завтра шлюб візьмемо. Небо свідком. Але ж ти — ти лякаєш ся.

Емілька. Ні, ні! — Тільки ж — як се? Ми обоє — без ніякої підпори, без господи...

Тарас. Так не йде. Ми поступимо в театр, ми запишемось в артисти.

Емілька, *оживлено.* Ми в артисти?

Тарас. Що ж? Не гарно?

Емілька. Добре! Жди на мене! *Швидко виходить на право.*

З веранди вертає **Панас.**

Панас. Що? Згодила ся?

Тарас. Згодилась. — Годі! Жереб полетів. — Наші речі?

Панас. Я зібрав їх і вже витаскав за фіртку.

Тарас. Слухай. Де живе дружина?

Панас. Де хто може. Не турбуй ся. Я найду

для вас чудовий сховок.

Тарас. Знаєш — дві кімнати.

Панас. Дві, авже ж. *Мовчанка.*

Тарас. Гасити б лямпу.

Панас. Можна.

Тарас, *здмухує світло.*

По хвилї появилась **Емілька** на дверах веранди, загорнена в мантилю, з клуночком у руках.

Емілька, *шепотом.* Я готова.

Тарас, *замикає двері й лишає ключ із надвору.*

Тихо й ясно від місячного світла.

По якомусь часї входить з лївих дверий **Дарина** у шляфроку.

Дарина, *півголосом.* Даню, слухай! *Наткнула ся на складане ліжко.* Що се знову? Складанка? *Приглядаєть ся близче.* Та тут нїкого — *Йде, отвирає праві двері.* Лесю, Спиш? Чи чуєш, Лесю? Де Богдан?

Голос Олесї. Там хто? Се ви, дядино?

Дарина. Та ж я. Питаю, де Богдан?

Голос Олесї. Богдан? Не знаю. Та тихіще говоріть, бо розбудите —

Дарина. Кого?

Голос Олесї. Та же тих обох туристів.

Дарина. Їх же тут нема.

Голос Олесї. Нема? Неможливе. Придивіть ся!

Дарина. Але ж я ще не осліпла. Де ж Емілька?

Олеся, *входячи з правих дверий в нічній білизнї.* Та нема ще. А вона ж пішла до вас.

Дарина. Там її нема. *Біжить до дверий веранди. Пробує втворити* Мій Боже! Двері замкнені знадвору? Що се? Від сїний ключа немає, тут те саме. Гей! Та ж се тих драбів робота. Гей! Ратуйте! Гей! Емілька...

З лївих дверий вбігають у нічному вбранню **Балюк** зі свічкою, за ним **Щупак** у пантофлях.

Щупак. Що тут дієть ся?

Балюк. Що сталось?

Дарина. Мілю, Мілю нам забрали — ті бандити, Усусуси — Ох-ох-ох! Який же сором... *Паде на ліжко й попадає в гістерику.* Не обмитись нам від нього... *Її старають ся заспокоїти. Рух, гармідер.*

Отвирають ся двері від веранди, вбігає **Богдан.**

Богдан. Що тут? що?

Дарина. Нема Емільки... Ті бандити, Усусуси — ох, бодай попали в трясте... Та чого ви стоїте? Чуєте? Біжіть за ними!

Богдан. Не казав я? От і бачиш! І перетягнула струну. Що ж! Шукати — так шукати. Де стрільба? Де порошниці? Тут була. Невже забрали?

Балюк. Що й казати. Чесні гості.

Олеся. Видно, треба їм було забезпеки на дорогу!

Богдан. Ну, вони нам не втечуть. А в мене збруя ще найдеть ся. *До Балюка.* Схочете піти зі мною?

Балюк, *непевно.* З вами?... Алеж так... Як треба..

Щупак. Та куди тепер підете? Там же ніч, кругом ліси.

Дарина. Ну, чи бачив хто таке? А кінь що? а Польмос на що?

Богдан, *кличе крізь двері.* Польмос! Польмос! Де ж се він?

Щупак. Може й Польмоса забрали.

Дарина. Боже, що ж тепер? Ратуйте мою

донечку єдину!

Щупак. Слухай, мамочко! З твойого крику не буде користи. Краще здай те все на мене й завтра Міля буде дома. Та ж вони не розбишаки, не забрали Мілї в дебри. Знаємо ж, де їх шукати!

Богдан. Але ж, шурине. Се ж панна! вийде слава...

Щупак. Ну, то що? Він хиба вже не дикун. А за славу заплатить. Поки що ходїмо спати! *Виходить на ліво.*

Дарина. Чуєте, як він говорить? І се має бути батько? Боже, чого я дожила... *Виходить за ним.*

Балюк. Гм! Оце вже справжнїй збиток. *Покрутив головою й вийшов за ними.*

Богдан. Лесю, як се? Ти нїчого?...

Олеся. Анї думкою такого не подумала б, Богданку. Але правда? Се чудово! По лицарськи. Ти б зі мною на таке не спокусив ся.

Богдан. Ти про се з таким спокоєм?...

Олеся. А чого ж непокоїтись. Він же так її кохає... а такий не зробить кривди. Правда, Даню? *Дивить ся йому солодко в очі.*

Богдан. Ох, ти — жінко!... *Обнїмає її, припадає до уст і клонишь ся з нею на складанку.*

Заслона спадає.

ЧЕТВЕРТА ДІЯ.

Вілля.

Дві кімнаті, передїлені стїною з переходовими дверми по серединї, права трохи менша, ніж лїва. Входові двері в лївій стїнї лївої кімнати. Будова задньої стїни семетрична: праворуч і лїворуч стїни скляні двері ведуть на спільний балькон, а дальше на право й на лїво по одному вікнї. У правій кімнатї у правому кутї ліжко, біля нього нічна шафка, а перед ліжком при стїнї столик із двома кріслами. Під лївою стїною умивальня з зеркалом. В лївій кімнатї ліжко в лївому кутї, з нічною шафкою, умивальня з зеркалом під правою стїною, крім того по серединї невеличкий стіл із кріслами.

Пізний ранок. У правій кімнатї вікно і двері заслонені сторами. В лївій крізь відчинене вікно і двері видно чудовий гірський краєвид, залитий ярким проміннєм сонця.

У правій кімнатї спить на ліжку під ковдрою **Еміська,** в лївій саме вмив ся до пояса **Тарас,** і натираєть ся волохатим ручником, мугичучи собі під носом без слів стрілецьку пісню „Ой, та зажурились“.

До лївої кімнати входить, застукавши, **Панас.**

Тарас. А, добридень! Ти вже встав?

Панас. Ще коли! Та це ж десята добігає. Міля спить ще?

Тарас. Спить сердечна. Перевтома.

Панас. Але золота дївчина. Скарб, правдивий скарб, Тарасе! Тільки вдуматись: Як справжня королївна-любка з казки — покидає опівночі рідну хату, батька, неньку,

всю рідню і всї вигоди і здає своє будуче невідомому князеві —

Тарас. Та який я невідомий князь?

Панас. Я тільки так кажу. А держала ся чудово. Я, їй-Богу, признаюся, очарований.

Тарас. Стрівай і не розганяй ся, брате, бо направду — стратиш друга. *Сміеть ся.*

Панас. Так? Я з цього дуже радий. І чи хочеш, чи не хочеш, я для неї маю в серції дуже щире почуваннє.

Тарас. Справдї?

Панас. Так. Твоя богданка сеї ночі довела, що не всї жінки в коханню безсумлїнні самолюби.

Тарас. А — ремінїсценції...

Панас. Ех, ну, геть їх к' чорту!

Тарас. Цс! Не збуди!

Панас. Ох, вибачай! Знов язик мій розбрикав ся. —

Тарас, *за час розмови убрав ся й кінчає тоалету.* Як, гадаєш, вийде діло із директором, Панасе?

Панас. Ах, та я й забув. Я вже з ним говорив. Він вельми радий, що дістав таку надійну силу, як ось ти.

Тарас, *сміеть ся.* Жартуєш.

Панас. Але ж нї! Цїлком поважно. Перш усього в тебе голос хоч до опери давай: це його слова; по друге — ти, як він казав, не граєш, а живеш на тім виднї.

Тарас. О, самі суперлятиви! Та хиба з одного разу він зумів мене пізнати?

Панас. Се, мій друже, зразу видно. А як я йому сказав, що дістане ще й артистку та таку, що закасує всїх появою своєю, то він

з радощів почав серед вулиці свистати й вирішив, що мусить конче скласти їй свою пошану ще сьогодні до полудня.

Тарас. А приняв мою умову?

Панас. Так. Постановив з неділї по неділешній виставі переїхати деинде. Тут і так чомусь тепера каса не дописує.

Тарас, *скінчив тоалету.* Це ж пять днів... За довго ждати.

Панас. Що ж робить! Не можна скорше. Ви ж відїдете сьогоднї вечером, а після завтра, як повернете, нїхто вас навіть судом не розлучить. Поки що, то цей господар вас не зрадить. За це ручу.

Тарас. Та нехай і так! — Тепер би прозою поклопотатись: треба ж їсти. *Підходить до переходових дверий і наслухує.* Досї тихо. Все ще спить. Втомилась бідна й довго не могла заснути.

Обидва виходять на лїво, грюкнувши необережно дверми.

Емілька, *від стуку дверий прокинулась і розкрила очі.* Де се я? *Розглядаєть ся.* Ах, се ж та вілля... *Підносить ся.* Господи, та я ж у нього .. *Стрепенулась.* Ох, і солодко і страшно... Що там мамочка... Мій Боже! Як вона терпить... Та годї! Я тепер артистка. Він — той Балюк мене прогнав. А побачимо, чи й се до смаку йому прийдеть ся. *Відкидає ковдру, зіскакує з ліжка і надягає шляфрочок. Чорне волоссє розсипало ся по плечах. Підносить стори; ясне промінне вливаєть ся до кімнати.* Господи, та це ж так пізно. Де ж Тарас? Невже ще спить? *Злегка відкручує закрутку, відхилює двері й заглядає до лївої кімнати, опісля входить до*

середини. Що се? Де він? *Шукає, отвирає двері від балькону, виходить туди, дивить ся на діл і знову вертає.* Як се? Він пішов без мене? *Розглядаєть ся.* Ні! Його наплечник тут. *Побачила капелюх.* Капелюх — його либонь. Може вийшов... *Відчиняє вихідні двері.* Ох! *Швидко завернула ся й побігла до правої кімнати, замикаючи за собою двері. Дальшій розмові прислухуєть ся, стоячи за дверми її нахиливши до них голову.*

До лівої кімнати входять
Семен Мудрак і господар віллї.

Мудрак, *носить ся з міщанська.* Що се в вас за кізочка тай така ще чепурненька?

Господар. А, се — то — се з тих скитальців, що прийшли сюди з театром...

Мудрак. Так? Артистка!.. Інтересно... А сама?

Господар. Ба ні, їх двоє. Вчора заняли кімнати.

Мудрак. А до вчора де були?

Господар. Де були? — то — я не знаю... — то... Вони таки недавно — то — заїхали до нас. Та воно нам — то — нічого. Ми оглянемо кімнати тай балькон, усе докладно, щоб — то — щоб ви кожний кутик бачили й заздалегідь — то — оцінили, як годить ся.

Мудрак. Ну, так, звісно. Не кота ж у мішку я в вас торгую. Де ж артист?

Господар. Недавно вийшов — то — й либонь не забарить ся. Поки що, ви подивіть ся, *підводить його до вікна* — то — який прегарний вид на ріку — то — на лїси...

Мудрак. Дім від того не тривкіщий. Тай лїси вже стеребили.

Господар. Я ж за те й не правлю плати.

Емілька. Голос — ніби в Тараса...

Мудрак. Ну, а тамтуди — *показує на другий покій* — зайдемо?

Господар А чому би ні? Вона — то — може нам не заборонить. *Стукає пальцем у двері.* Панночко, — то — майте ласку тай пустіть нас на часок; ми — то — ми на хвильку тільки, оком кинемо тай далї.

Емілька, *відступила від дверий.* Чи пустити їх, чи нї? Краще б не стрічать ся з ними. Але ж як? *Дивить ся на двері від балькону.* Ага, туди!

Господар. Панночко! Чи можна?

Емілька. Прошу! *Виходить на балькон і ховаєть ся на ліво.*

Господар. Ми на хвильку тільки. *Входить до правого покою, за ним Мудрак.* Оком кинемо — *Дивить ся здивовано, що її нема.*

Мудрак, *усміхаючись.* Еге ж! Пурхнула нам горличка.

Господар. Се вона — то — на бальконї. *Підморгуючи.* Там приловимо її. *Голосно.* Ну, а цей покій. Хиба не вигідний? Трохи менший, та за те — то — який теплий. Ну, і теж такий безплатний вид — то... А який балькон.

Емілька, *входить із балькону до лївої кімнати і стає в дверях до правої кімнати, ховаючись перед оком цікавих гостий.*

Господар. Другого такого ви — то — в цїм містечку не найдете. І оподаль від дороги і —

Мудрак, *кинувши крадькома оком на Емільку.* Та правда, гм...

Емілька, *ховаючись перед ним до правого покою.*

Нахаба!

Господар. Хочете зробити купіль соняшну, чи понад вечір одпочити в холодочку та — то — порозкошувати...

Мудрак, *входить до лівої кімнати, за ним господар.*

Емілька, *замикає двері й закручує закрутку.*

Господар. ...кращої — кажу по правді! — віллї тут вам не найти — то...

Мудрак, *розглядаючись по кімнаті.* Но, про цигана ви чули?

Господар. Ге? — то — чув. Та я не циган...

Мудрак. Я до прикладу кажу. *По тихіще.* Але та артистка ваша мабуть дуже молоденька. Початкує, що?

Господар. Та я там з нею — то — не зустрічав ся. Може бути — молоденька...

Мудрак. Я кажу так через те, що вона вам так завзято від людий ховає личко. *Вдивив ся в наплечник.* Гм, мана се, чи припадок? Це ж наплечник Тараса. *Приглядаеть ся.*

Господар. Що ви кажете?

Мудрак. Та диво, бачите. Оцей наплечник вам точнісінько такий, як отой, що я з неділї підшукав для свого сина.

Господар. Справді? — то — се інтересно.

Мудрак, *доглянув капелюх на клинку.* Та бо й капелюх... *Бере в руки й оглядає.* Їй-Богу, мов би я його на клинок сей повісив... Дивне диво!

Емілька, *підслухавши його слова.* Господи, невже се батько? *На лиці відбив ся страх.*

Господар. Ну, — то — се собі припадок; або може — то — ваш син теж артист?

Мудрак. Ба ні, він тільки в ті пусті артисти преть ся. — Знаєте, мене збирає страх охота

із тією панною поговорити...

Емілька. Боже, що я бідна вдію...

Господар. Та це... бачите... якось — то —. Зрештою — то — попробуймо. Якщо — то — вона пристане... *Стукає злегка.* Прошу, панночко, як вам — то — на імя? Пан гість бажав би з вами — то — поговорити.

Мудрак. Коротенько, дві-три слові...

Емілька. Я нікого не приймаю!

Мудрак. Не приймає? Ну, Бог з нею... Обійдеть ся.

У входові двері застукано.

Господар. Хто там? Можна.

Входить директор театру. Носить цвікер.

Директор. Вибачайте! Тут живе Яснозор Панас — артист?

Господар. Хто? Артист? — то... Саме вийшов. Прошу близче, — то — заждіть; він повинен надійти.

Мудрак. Ну, а ми, значить, підемо.

Господар. Так. Підемо. *До директора.* Вибачайте! Ви йому товариш?

Директор. Н-так. *Кладе капелюх на стіл.*

Господар. Значить, — то — не забарить ся. Там *показує на праві двері* — є — то — також артистка, з вашого либонь гурта.

Директор. Так?

Господар, *добродушно.* Постукайте, щоб вам — то — скучно не було.

Виходить із Мудраком.

Емілька, *на адресу господаря.* Свиня.

Директор. Інтересний старичок. *Усміхаєть ся.*

Емілька. Що се знову за панок? Де ж бо той Тарас подів ся? Як він смів мене саму

тут лишити? Ну, пожди! *Надягає швидко панчохи й черевики зашнуровує.*

Директор, *розглядаючись по кімнаті.* Гарне підшукав гніздечко. — Інтересно б, поки верне, познайомить ся з тією. *Хоче постукати до дверий, але зупинив ся.* Певно — свіжа красавичка. *Виймає й запалює папіроску.*

Емілька. Господи, коли се батько Тараса, що з того вийде? Він нас розжене... Як жалко, що не бачив він мене. *Почула гомін на долині.* Мабуть він. Ану який? *Швиденько дошнурувала черевики й вибігла на балькон та крадькома стала зазирати на долину.*

Директор. Чи би не попробувати? *Злегка стукав.* Не ласкава відповісти. Ну, заждемо. *Іде на балькон і побачив Емільку.* Це вона!

Емілька, *відхилилась, мов би хто небажаний подививсь на неї.* О, який же він подібний. Так се він — *Почула за собою кроки, оглянулась і з окликом „Ах!“ утекла до своєї кімнати.*

Директор, *здивований.* Наївна ще. *Підходить до бальконових дверий її кімнати.* Вибачайте, молоденька пані, що вас налякав. Сталось се нехотячи. Ви дозволити, що я... Ви либонь артистка; ні?

Емілька. Так. *До себе* Чого він? *Голосно.* Я — артистка... Та чого вам треба в мене?

Директор. О, нічого. Я щасливий, що пізнав таку красуню.

Емілька, *нерадо.* Я вас поки що не знаю.

Директор. Ви не знаєте мене? *Хоче увійти до середини* Я ж Когут; не той, що піє, але — що веде театр.

Емілька. Вибачайте, не заходьте! Тут ще нелад...

Директор. Се ніщо.

Емілька. Ні, я того не бажаю...

Директор. Перепрошую. Я вмію шанувать артистів волю. *Усміхаєть ся й відступає взад.*

З лївих дверий увіходить **Тарас** із кавою, булками й маслом на тацї. За ним **Панас.**

Панас. Він давно повинен бути. Заблукав ся десь, чи що?

Тарас. А чи не його панама?

Панас. Так і єсть. Він тут.

Директор, *почувши голоси, входить із балькону до лївої кімнати.* Витайте! Прецїнь ми таки зійшли ся.

Тарас. Пан директор тут? Прегарно. Та позвольте на часок. *Показує на тацу очима.*

Директор. Дуже радо. Прошу! Прошу! Я зажду.

Емілька. Ну, слава Богу! *Відкручує закрутку й отвирає двері.*

Тарас, *із тацою заходить до правої кімнати. Двері зачиняють ся.*

Директор, *довірливо.* Інтересна красавичка. Я не міг добить ся вступу, а для нього відчинила...

Панас, *смієть ся.* Замки не для всіх доступні...

Директор, *сміє ть ся* Звісно, звісно...

Тарас. Вибач, Мілю! Я лишив тебе в надії, що ще в ліжечку застану. *Ставить тацу на столик.* Ну, позволь собі „добридень", моє золото, сказати. *Цїлує її.* Ти стужила ся.

Емілька. Ох, ти... як ти міг мене лишити тут саму?

Тарас. Моя голубко, адже їсти треба; ні? Ду-

хом божим нам не жити. Та тепер ти порядкуй. Мабуть вже приголодніла.

Емілька. Я вже від вражінь усяких навіть голоду не чую.

Тарас. Що ж це за враження?

Емілька. Краще наперед відправ тих гостий.

Тарас. Добре. Значить на умовах —?

Емілька. Та — немає ж вороття...

Тарас. Ну, а ти його б хотіла?

Емілька. Ні, без тебе — ні!

Тарас. Спасибі! *Цілує зі щирою ніжністю її руку й виходить до лівої кімнати.*

Емілька, *забираєть ся до тоалєти: миєть ся, опісля чеше коси.*

Тарас. Ну, добродію директор, отепер я можу з вами привитати ся. *Наставляє руку.*

Директор, *потрясаючи його руку.* О, витайте! Вельми радий, тричі радий, що стрічаю вас і в доброму здоровлї і з патентом на людину (бо матура, кажуть люди, з хлопця робить чоловіка!) —

Панас. Я би того не сказав...

Директор, *до Панаса.* Ви — ходячий негатив; — я вам відбираю слово. *До Тараса.* — і вкінці, що найважнїще, ви задумали велике та похвали гідне діло: йти на службу Мельпоменї. Се найкраща постанова. Я — постійний жрець богинї — в імени її складаю найщиріщі побажання.

Панас, *ніби до себе.* Гм, старий ще гладко... чеше...

Директор, *кинувши на нього лихий погляд.* А ще й те, що ви ласкаво зволили собі мене пригадати...

Тарас. Щира дяка за сердечні побажання.

Тільки ж мушу вам, добродію директор, пояснити, що мені зовсім не спішно з Мельпоменою вязатись безречинцевим контрактом. Так на рік —

Директор. Се дуже мало. Ви ж не вспієте за рік познайомити численних обожателів богині —

Панас, *до себе.* Справді знаменито бреше.

Директор. — з талантом своїм.

Панас. Позвольте ж...

Директор, *нерадо до Панаса.* Поговоримо пізніще.

Тарас. „Обожателів" богині в нас либонь ще дуже мало.

Панас. Власне, це я мав на думці.

Директор. Тільки поки що. Буває — ґратісками намагаєм. Але то не все так буде. Прийде час —

Тарас. — а він далеко...

Директор, Власне думаю, що близько, — і нам всім: і директорам —

Панас. Звісно діло!

Директор, *кинувши на нього лихим оком.* — і акторам, тобто правильно артистам, краще в світі заживеть ся.

Тарас. Зможемо бодай за рік на штанцята заробити.

Тарас. На те щастє нам тепер рахувати не годить ся. Знаєте, сказати правду, я до вас іду для того, щоб найти для себе волю. От і все. Я хочу жити самостійним молодим життєм, щоб можна обійти ся без чужої допомоги. Отому я пропоную вам відомі вже умови: платня першого артиста — то для мене, а для неї поки що платню хорист-

ки. Згода?

Директор. Трохи забогато. Що до вас я й не кажу, ваш талант мені відомий; все ж таки — се скаже кожен — ваші вимоги великі; але для — як маю честь звати вашу—?

Тарас. Панна Міля.

Емілька. Знов про мене мова. *Чешучись, наслухує.* Мабуть торг іде, а кава стине.

Директор. Дуже мило. От я панни Мілї голосу не знаю. Як же визначáть платню? Перш усього ви, будь ласка, потрудіть ся хоч на пробу; після того хай почую слово свого дірігента.

Тарас. Краще хай сюди зайде дірігент.

Директор. І се можливе.

Тарас. Дальше: чую, ви з неділї виїзджаєте звідсіль. Ми щойно тодї приймемо обовязки. Але на платню зачет ми дістанемо сьогоднї.

Директор. Дуже радо. Невідкличнo.

Тарас. Розумієть ся, для всїх я — Лесь Чорнїй, вона — Оксана!

Директор. Добре.

Емілька. Що се він мудрує?

Директор. Я й сьогоднї не за вами тут шукав: за Яснозором. *Смієть ся.*

Панас. Ого-го! В чудеснїй віллї помістив мене директор.

Директор. Так от я за півгодини загощу із дірігентом, то й тодї умову нашу на папір візьмемо? Згода? *Подає руку.*

Тарас. Згода.

Директор. А тодї вже близче познайомимось також з панною - *з притиском* - Оксаною. Бо якось у першій хвилї не здобув її довіря.

Тарас, *смієть ся.* Так? Ну, годї. Се буває.

Директор. Поздоровленнє від мене!

Тарас. Дякую. *До Панаса.* Ти теж відходиш?

Панас. Так. На пробу. Я ще прийду. *Стискає йому руку.*

Тарас. А що йде?

Директор. Старе „Пошились“. Премієра жде на вас.

Тарас. Так? Цікаво.

Директор. Йде „Царевич“. Здоровлю! *Виходять обидва з Яснозором.*

Тарас. Поважаннє! *Відводить до дверий і замикає за ними двері на закрутку.* Слава Богу, що позбув ся; а то зголоднів, як хорт.

Емілька, *відчиняє перехідні двері й кінчить причіску.* Но, нарешті ми самі; кава вже цілком холодна.

Тарас. Ми загріємо її жаром нашого кохання, люба. *Цілує її.* Деж снідати мемо? „в мене“, галочко, чи „в тебе“?

Емілька. Краще вже хай буде „в мене“. Тільки ж наперед порядок. *Застелює його ліжко.*

Тарас. Ну, які ж твої враження?

Емілька. Ох, Тарасику! Здаєть ся, ми попали на слизьке.

Тарас. Як?

Емілька. Тут був якийсь добродій, мабуть віллю сю торгує. Голосом скидавсь на тебе.

Тарас, *зачудовано.* Що? Ти бачила його?

Емілька. Так мигком, тай то від сонця. Мав широкий капелюх. Але голос добре чула. *Обидвоє переходять до другої кімнати. Емілька застелює своє ліжко.* Я хотіла ще з балькону кинути на нього оком, та директор перешкодив.

Тарас, *задумано.* Щоб мій батько торгував

віллю?... Се не може бути. Се тобі хиба причулось. — Та пора вже пити каву. Я вже переголоднів.

Емілька. Я роботу вже скінчила. *Обидвоє сідають і пють каву.*

Тарас, *по хвилї.* Мілечко, а Польмос де?

Емілька. Польмос? *Зірвала ся.* Боже, я й забула. *Виходить на балькон і кличе.* Польмос!

Тарас. Мілю! так не можна. Хтось почує.

Емілька, *вертає назад.* Що ж тепер? Ти пустив його?

Тарас. Раненько коло пятої години. Й від тодї його не бачив.

Емілька. То значить, усе пропало. Польмос нас напевно зрадить.

Тарас Отже нїчого нам ждати, Мілечко. Допиймо каву й вибираймо ся звідсіль. *Встає.*

Емілька. Та куди?

Тарас. Підемо босо стежкою туди — *показує рукою з дверий балькону* — до Прута, перебродимо в долину метрів пятьдесять, а дальше повзуваємось, підемо до близького перестанку, сядемо в найблизчий поїзд та чкурнемо ген далеко до товариша курата, В нього вузол перетнемо. Згідна на таку програму?

Емілька. Я на все з тобою згідна.

Тарас. Так, значить ся, до роботи. *Випиває душком каву.* Я для Панаса ще лишу записку. *Виходить до лївої кімнати, виймає з кишені клаптик паперу і починає писати.*

Емілька, *крутить ся хвильку, потім входить до лївої кімнати.* Чи менї перебиратись?

Тарас. Ні, чого? Накинь мантилю, щоб не тратити часу —

Застукано сильно в двері.

Емілька. Господи, як я злякалась.

Тарас, *стрепенув ся.* Що за дідько там товчеть ся?

Голос, *зза дверий.* Відчиніть!

Емілька, *з острахом.* Се він... Купець...

Тарас, *збентежено до себе.* Овва, чи ж він справді батько?...

Голос. Ви поглухли? Відчиніть!

Тарас, *махнув рукою, щоб Емілька сховала ся, й відкручує закрутку.*

Емілька, *сховала ся до другого покою, замкнула за собою двері, стала під дверми й заперла в собі дух.*

Відчиняють ся двері, входить **Мудрак.**

Тарас. Батько... *Відступив два кроки взад і звісив голову.*

Емілька, *почувши се слово, відскочила від дверий і ледви сїла на край ліжка, опустивши руки.*

Мудрак, *товстим голосом.* Еге ж! А не дідько!

Тарас, *покірно.* Вибачте! Я не пізнав...

Мудрак. Ти й не міг мене пізнати. Я ж не говорив, я гримав.

Тарас, *тихо.* Так, ви гримали...

Мудрак. Еге ж! А що ти тодї робив? — Та чого мовчиш, як дурень? Не звитаєш ся зі мною? Ми ж зустріли ся в дорозї; га? Що скажеш?

Тарас. Вибачайте! *Підходить до нього, бере за руку й цілує.* Я... се впало так нечайно, що...

Мудрак. Авже ж. Я розумію. Ти найшов собі гніздечко, приловив якусь синичку, загадав пораювати, а тут чорт несе старого. Ех, так, синку, не годить ся! Не гадай, що по матурі вільно вже тобі брикати через гречку з артистками.

Тарас. Батьку!

Мудрак, *не слухаючи його.* Я їх добре знаю. І длятого не дозволю, щоб мій син втопив ся в нужді театрального життя через першу ліпшу плівку.

Тарас, *різко й болючо.* Батьку, замовчіть! —

Мудрак, *здивовано.* Се що?

Тарас. Се — неправда!

Мудрак. Я — збрехав?

Тарас, *глухо.* Так!

Мудрак, *спокійно.* Гаразд! — Доведи! *Сідає на крісло, кидаючи на стіл повстяний капелюх.*

Тарас. Батьку, се вам не артистка, се дитина неповинна, з серцем янгола святого, що зійшов до мене з неба. Батьку, вас тут не було; ви трудила ся за морем, маючи на думці матір тай недолітка малого. А тимчасом мати вмерла на війні, у крайній нужді, я ж, покинувши науку, надягнув стрілецьку збрую. Батьку, на тяжкій дорозі по широкій Україні, де на нас Господь без жалю сипав безконечні кари за гріхи „батьків лукавих“, я мав тільки вас у серці, мов ґранітний шпиль надії. Згодом — тому вже три роки нагло злинула вона; і блискучими очима освітила темний шлях, і палким нежданим словом випалила всю тернину, і богацтвом свого серця вимостила шлях широкий, мов дорогоцінним шовком. Батьку,

те, що звуть коханнєм, я віддав їй одинокій, першій, батьку, тай останній. Але ж горделива мати погордила бідолашнім Усусусом. О, я того не схотів, не смів терпіти! І — я вкрав її для себе...

Мудрак, *зірвав ся з місця.* Що? Ти вкрав?

Тарас. Цієї ночі.

Мудрак. Хто ж вона? Чия і звідки?

Тарас. Се Емілька Щупаківна, вчительська дочка з Поділля.

Мудрак. Покажи ж менї її!

Тарас. Прошу! *Веде його до правої кімнати.*

Емілька, *що за цїлий час переживала сиравжнї муки, встала і сперла ся до поруча ліжка.*

Тарас. Мілю, се наш батько!

Емілька, *підійшла, взяла за руку Мудрака, поцїлувала й спустила очі в долину.*

Мудрак. Підніміть головку, панно, й подивіть ся менї в вічі!

Емілька, *піднесла голову і глянула з острахом, але з повною рішучістю й дїточим довірєм йому в вічі.*

Мудрак, *вдивляючись у неї.* Так. Тарас говорить правду. Ви ж кохаєте його?

Емілька. Ви сказали...

Мудрак. Так, се правда. *Цїлує її в голову.* Ну, Тарасе, вибачай! Я наніс тобі зневагу, а твоїй богданці кривду. *Подає йому руку, яку він цїлує.* Та скажи менї одно: Що ти загадав зробити.

Емілька, *заспокоївшись, взяла Тараса за рамя.*

Тарас. Як найскорше одружитись і вступити до театру...

Мудрак. Звісно, молодий осел... А про мене й не подумав. Бач, який ти добрий син! Ну,

молодче, за те перше я тебе хвалю, бо знай' що колись і я для тебе викрав маму. Та за друге...

Входовими дверми вбігає **Панас**.

Тарас, *виходить напроти нього.* Що нового?

Панас. Вас найшли. Той клятий Польмос зрадив вас — щоб він сказив ся!

Мудрак. Хто найшов?

Емілька, *зі страхом.* Моя родина. Батечку, благаю вас, заступіть ся ви за мене! Я не хочу з Тарасом розлучити ся.

Мудрак. Гаразд. Не жури ся, люба доню! *Замикає двері від другого покою.* Сядь собі та відпічни. *Садовить її на крісло й починає ходити по покою.*

Стукають у входові двері.

Тарас. Увійдіть!

Вбігає Польмос, за ним увіходить **Дарина, Щупак і Богдан.**

Дарина, *ціла схвильована й обурена.* А що? Втекли, чесні паничі? Злодії!

Щупак. Мамочко, я маю слово!

Дарина, *не слухає його.* Бачите, які порядні? Думали, що не найдемо стежечки до їх нори.

Щупак. Мамочко, ти ж обіцяла, що мовчати меш...

Дарина. Не можу, таточку, ніяк не можу. Це ж бандити, людоїди ..Та вони ж мою дитину серед ночі з ліжка вкрали й осоромили на віки, та вони ж її зломили на ціле життє... *Розжалоблюєть ся.*

Щупак. Послухай, мамочко...

Дарина. Та хто ж тепер не поважить ся на неї кинути грязьким болотом, хто візьме її тепер, після того, як вона серед ночі спи-

нилась у руках оцих бандитів та ще й ночувала з ними під одним дахом у коршмі.

Тарас, *нетерпляче*. Пані добр...

Дарина, *тупнула ногою*. Мовчіть! Вам зась! Я ще з вами розчислю ся. Я ще вас віддам жандармам, поліцаям на тортури, щоб живцем з вас шкуру дерли...

Богдан. Дарко, слухай, так не можна... Треба ж лад якийсь держати.

Дарина. Лад? Який лад? Хай дитину, хай віддасть мені Емільку, хай я подивлюсь на неї нещасливу, змаргану жертву тих звірюк... *Сідає на крісло.*

Емілька, *не могучи довше терпіти, хоче вибігти до лівої кімнати.*

Мудрак, *зупиняє її*. Не можна, донечко; ще не пора.

Дарина. Цього тільки домагаюсь. Коли ж ні — гей, де Балюк?

Входить **Балюк**, за ним **Олеся**.

Дарина, *до Балюка*. Пане, йдіть сейчас, жандарма приведіть мені!

Богдан, *до Балюка*. Но-но — тільки не спішіть ся.

Щупак, *поірритований*. Слухай, мамочко, кажу в останнє: або ти ведеш цю справу, або я; як ні, то я непотрібний тут... *Повертаєть ся до виходу.*

Дарина, *зрезиґновано*. Та вже. Я своє скінчила; можеш починати.

Щупак. Вибачайте, пане, за такий початок.

Тарас. Прошу, я на нього був приготований.

Щупак. Авжеж. Поясніть тепер, будь ласка; ваш учинок незвичайний. Ви ж признаєте

хиба, що це дуже нетактовно.

Тарас. Так, се правда, з цим я згідний. Та позвольте, що спитаю, чи людина має право ратувати своє щастє?

Дарина, *злісно*. Що за відповідь?!

Богдан. Дарино, ти ж уже своє скінчила.

Дарина. Але ж бо й мовчати годі...

Щупак. А про щастє Мілї ви тямили?

Балюк. Так, це питаннє! Ратувати власне щастє понївечивши чуже —

Богдан. Власне — це!

Балюк. — цілком не в дусї християнської науки.

Тарас, *до Балюка*. Християнські „комунали“ збережіть для овечок. Вас не просять до розмови, то вже краще б вам мовчати.

Панас, *від бальконових дверий*. Він забув, де опинив ся.

Дарина, *з обуреннєм*. Некультурні дикуни!

Тарас. Ми боронимо, паньматко, свого права. *До Щупака*. Я про щастє Мілї тямив. Все, що стало ся, без неї не зробило ся.

Дарина, *схвильована*. Дивіть ся, як безсоромно він бреше. На мою дитину добру, на дурну семинаристку кидає таку неславу...

Щупак. Мамочко, ти знов торкочеш...

Дарина, *люто*. Знову замикає рот.

Щупак, *до Тараса*. Хай вона притакне сьому.

Мудрак. О, тепер іди, дитино!

Емілька, *входить до лівої кімнати й кидаєть ся до Щупака*. Таточку, усе це правда. Не розєднуйте мене з Тарасом!..

Дарина, *обурена*. Дивіть ся люди! Він її зачарував, напоїв якимось зїллєм...

Тарас. Нї, ми тільки каву пили...

Дарина, *зриваєть ся.* Ти — безсоромітнице! Ти зовсїм із глузду збилась? Та ж сама ти подала сьому панові — ***показує на Балюка*** — умову, а тепер... Та схамени ся, що він думатьме про тебе?

Емілька. Це менї зовсїм байдуже. А як він ще й після цього збитка схоче говорити про умову —

Балюк, *відмахуєть ся руками.* Нї вже, нї! Виразнїйщого ще збитка я діждатись не бажаю. И цього маю вже по вуха. Хай вам Бог не тямить лиха та добром благословить!

Емілька. Вас я в лихо не манила; ви менї його несли.

Дарина. Та мовчи раз, божевільна.

Балюк, *до Олесї.* Не сказали б ви, коли відійде найблизчий поїзд.

Панас, *злобно.* У дванацятій годинї.

Богдан. Але ж ти ще не відїдеш.

Дарина. От що гуска наробила. *Ломить руки.*

Балюк. Та чого менї ще ждати? Може збитка при престолї? Не вдалось менї, пропало. Світ широкий, то й дївчина хоч від нехочу найдеть ся. Того зілля всюди повно. Прощавайте!

Виходить на лїво.

Панас. Богословська фільозофія...

Дарина, *до Емільки.* Бачиш, що ти наробила. Ну, пожди. Я ще з тобою розчислю ся.

Щупак. Не страхай бо! *До Тараса.* Що ж ви думали зробити, забираючи її?

Тарас. Подружити ся, панотче, й працювати для мистецтва.

Щупак, *до Емільки.* Ти згодила ся на те?

Емілька. Так, мій батечку!

Дарина, *зриваєть ся, мов опарена.* Ніколи сього не буде! Не дам за пройдисвіта якогось, за такого мужика —

Богдан, *зупиня її.* Та мовчи бо!

Дарина. Геть від мене! Я за довго вже мовчала. Він мені такий скандал устругнув, а я би мала ще й на те давати згоду, що б моя дитина люба та скотилась на жебрачку серед навісних циганів? Ні, не бути сьому, доки я живу на божім світі. *Гримнула з цїлої сили кулаком у стіл.*

В тій хвилї зявляєть ся у дверях другої кімнати **Мудрак.**

Мудрак. Раціє, вельможна пані! В цьому ми одної думки. Не пустити їх на жебри, дати їм в добрі пожити.

Загальне здивуваннє.

Дарина, *зачудована.* А ви хто такий?

Тарас. Мій батько. *Ще більше здивуваннє.*

Щупак, Дарина й Богдан. Батько?!

Мудрак. Так, Семен Мудрак. *До Дарини.* Ви, ласкава пані, правда, позневажили мене —

Дарина. Я — вас?

Мудрак. Так: назвали сина раз пройдисвітом, то знову мужиком —

Щупак. Вона так лихо не гадала.

Дарина, *задерикувато.* Або що?

Мудрак. Тому власне, що ніщо, я не так то й зажурив ся. Все ж таки скажу вам, пані, що мій син вам не пройдисвіт, ні безграмотний мужик, ні жебрак якийсь немитий, а інтелїґентний власник хутора.

Повна констернація.

Панас. Оце раз зміна.

Дарина. Що? Як?

Тарас. Батьку! Се можливе? *Припадає до нього.*

Мудрак. Так, мій сину, се правдиве. Ось тобі твоє богацтво! *Виймає з гаманця папері й передає синові.* Се контракти. На Підгірю над рікою в тебе хутір, ліс і поле.

Тарас. Батьку, звідки сей дарунок?

Мудрак. Плід моєї праці, сину. Я дванацять літ як простий заробітник без упину працював в чужому краю, щоб мій син мав час і змогу на землї зазнати щастя кращого, ніж я тай мати.

Тарас, *цілуючи його руки.* Батьку, чим я вам оддячу?

Мудрак. Тим, що жити меш, як я. *Цілує його в голову.*

Тарас. Ваше слово — заповіт.

Мудрак. Ти скінчив свої науки, та користи не діждеш ся, бо не ті тепер часи. От тобі й варстат до праці. Знай, що ти собі господар на своїй землиці рідній і начхай на милостиню із ворожої руки. Схочеш трохи погуляти на дошках — я не бороню. Та шукати хліба там ти не мати меш потреби. Поки я, ти маєш час вилизати ся з тих ран, що їх позбирав на шляху та в нерівному змаганню; маєш час розкошувати з тою, що не побоялась вибирати ся з тобою в темряву життя. Гадаю, що добродійка паньматка —

Дарина, *збита з пантелику, ніяково.* Та я — що ж? — я... звісно — мати... я з любови до дитини — *притягає її до себе, голубить і цілує в голову* — ви се знаєте найкраще.. Як так можна — без розваги —

Мудрак. Так, се ясна річ. Усяко могло стати ся.

Дарина. Еге ж! Вибачайте балакливці! *Подає йому руку.*

Мудрак, *цілує її руку.* О, нíщо, ніщо!

Щупак. Казав я: не торохкоти.

Дарина. Та годі! *До Емільки.* Ну, іди ж, іди до нього — ти, пустійко вередлива!

Емілька. Мамочко! *Цілує її міцно в уста й біжить до Тараса.* Ти вже мій! *Горнеть ся до нього.*

Тарас, *пригортає її.* Так, я твій, моя голубко! *Підходить.* Дорога паньматко! *Цілує її руку.*

Дарина. Ну, вже... вибачайте! *Помахуючи пальцем.* Але з вас дуже хитрий баламут.

За той час:

Щупак. Та пора вже поздоровкатись і нам. *Здоровкаєть ся й обнімаєть ся з Мудраком. — Те саме робить Богдан; після нього витаєть ся з Мудраком поданнєм руки Олеся, а вкінці Панас.*

Мудрак, *починає з Панасом розмову про театр Когута; до розмови прилучаєть ся Богдан, а згодом і Щупак.*

Свобідна розмова, рух і веселість.

Олеся, *до Тараса.* Ну, тепер вже вам безпечно можна побажати щастя.

Тарас. Дякую. *Стискає щиро її руку.*

Олеся. Й тобі, Емілько, за щасливу перемогу. *Цілують ся.*

Тарас, *до Щупака.* Дякую за все, панотче! *Цілує його руку.*

Щупак, *цілуєть ся з ним.* Я складаю вам бажання.

Дарина, *до Емільки.* Де ж ти сеї ночі спала?

Емілька. Прошу, мамочко! Він тут — *показує*

на Тарасове ліжко — а я — *веде її й Олесю до свого покою* — тут. А закрутка — *показує* — цїлий час стояла так: *Закручує й розкручує.*

Тарас, *увіходить за ними.* Ще й снїданку не допила. Та давайте, подивім ся в чудотворчі документи.

Дарина. Оце так. Цїкаво знати.

Тарас, *розгортає документи й сїдає на крісло; всї стають навколо нього і так студіюють.*

Панас. Тут сподїваний директор з діріґентом. Ось і він!

Стукають у двері. Входить **директор** театру з **діріґентом.**

Директор, *збентежив ся новими особами.* Вибачайте, чи то тут? *Побачив Панаса.* А, се ви.

Панас. Еге ж, заходьте! Ви зовсїм не помилились.

Мудрак, *виходить незамітно на ліво й за часок вертає.*

Директор, *непевно.* А шановний пан — Чорнїй і достойна панна Ксеня — дома?

Панас, *смієть ся.* Дома, дома. Прошу! Гей, Тарасе, тут за Чорнїєм шукають та за Ксенею.

Директор, *цїлком збентежений.* Дозвольте...

Тарас, *увіходячи.* А — директор... *Потрясає подану руку.* Се директор українського театру, пан Когут — а се моя люба й дорога рідня. *Директор кланяєть ся.* А се пан діріґент. *Діріґент теж кланяєть ся.* Ви за Чорнїєм прийшли? Жалко, що його нема. В Мудрака перетворив ся, тай Оксана знову стала по давньому — панна Міля.

Щупак. Он який Чорнїй і Ксеня! Хитруни на всї заулки. *Сміх.*

Директор. Значить, все благополучно...
Тарас. Так, на щасте.
Директор. І я знову сгратив вас?..
Тарас. Про се ще час говорити. Поки що розгостіть ся. Перш за все виїздити вам звідсіль скорше — вже нема потреби.
Дарина. Он яка широка спілка!
Щупак. Ти сама її складала.
Тарас, *до директора*. А по друге, як вам мило, ми до вас на час підемо та на змінених умовах.
Директор. О, це так. Розумне слово. Думаю, на кориснійших для моеї каси...
Панас. Вже ловить нагоду за пальці.
Тарас, *до Панаса*. Як і слід. Біжи, Панасе, та поклич мені старого.
Мудрак. Не жури ся. Все готово.
Директор і дірiґент, *витають ся й познайомлюють ся з усіми також із панями, що виходить з другої кімнати.*

Виходить господар з вином і чарками на таці.

Тарас, *помагає йому наливати.*
Директор, *до Емільки*. І ви знову панна Міля; ох, як жаль, що не Оксана...
Мудрак, *встає*. А тепер, достойні гості, повитаємо шановних власників цієї віллї, дорогих нам молодят: Тараса й Емільку.
Тарас, *заскочений*. Батьку?! Як се?
Мудрак. Власне так, як чуєш. Ти собі сю віллю вибрав, вводячи сюди богданку. Се для вас мій дар весільний.
Господар, *дає йому напір*. Від тепер — то — ви господар.
Тарас. Батьку, ви мене побили. Я... я... що я?..

Мудрак. Ти мій син, син робітника старого, горделивця — мужика. Ти свій пан і свій робітник, ти мужик-інтеліґент; ти пройшов подвійну школу, то й свої завдання знаєш. А твоя богданка теж знати ме свою роботу.

Тарас, *щиро дякує батькові.*

Емілька. Думаю, що не будете, батьку, наріканть на мене. *Теж дякує.*

Щупак. Що й казать. Це по князівськи. Тут вам ультрафіолєти...

Мудрак. Ще одно бажаннє маю, та скажу лиш вам на вухо: Подружившись, викохайте внуків отаких, як ви.

Всі. Славно! Славно! *Цокають ся чарками.*

Панас. Діріґент! Гей, берись до свого діла.

Діріґент, *починає роботу.*

Співають „Многая літа“ на мельодію стрілецької пісні „Вдаряй мечем“.

Загальний піднесений настрій.

Заслона спадає.

Писано в Татарові, в липні 1924;
скінчено 22. липня.

ПРИМІТКА:

Всі стрілецькі пісні вибрані з книжечки „СУРМА, збірник военних пісень“, виданої накладом „Червоної Калини“ 1922 р.

Його ж:

ТАЙНА,

траґедія у пяти діях.

...Незвичайно глибока психольоґія знаннє людської душі криє в собі ця драма, написана гарною, цвітистою мовою з живими, інтересними діяльоґами. Автор уміє держати нас в напруженню аж до самої катастрофи Діяльоґи переплетені численними афоризмами та фільософічно-психольоґічними міркуваннями на тему етики, мистецтва та буденного життя... Концепція траґедії наскрізь ориґінальна... Виставити її це вельми вдячне завданнє для українського театру у Львові, ... або якогонебудь иншого кращого українського театру. Автор зробив своє як найкраще. Тепер черга на... артистів, що духа поета перемінюють у плястику сценічної гри.

(Др. Ів. Рибчин; „Книжка" ч. 6-10. 1923, ст. 147-149.)

„ЗАГАЛЬНА КНИГОЗБІРНЯ“

видала досі ці випуски:

1. **Тарас Шевченко: Історичні поеми.** Пояснив Д. Николишин. 2-ге видання.
2. **Д. Николишин: Ковальщина в поезії Т. Шевченка.** (Ладить ся 2-ге видання.)
3. **Тарас Шевченко: Гайдамаки.** Пояснив Іван Шпитковський (Вичерпане. Ладить ся 2-ге видання.)
4. **Дмитро Николишин: Хвилини.** Поезії.
5. **К. Саллюстій Крісп: Змова Катиліни.** З латинської мови переклав і пояснив Д. Николишин.
6. **Марко Т. Ціцерон: Промови проти Катиліни.** З латинської мови переклав і пояснив Д. Николишин.
7. **Михайло Роздольський: Теорія драматичного мистецтва.**
8. **Д. Николишин: Маєві акорди.** Картина у трьох діях (зі співами й танцями).
9. **Др. Станислав Людкевич: Загальні основи музики.** (Теорія музики.)
10. **Др. Іван Раковський: Вселенна.** Начерк з астрономії. Часть І: Про землю, місяць і сонце.
11. **Його ж: Вселенна.** Начерк астрономії. Часть II. Зоряне небо. (Ладить ся.)
12. **Тарас Шевченко: Політичні поеми.** Пояснив Ом. Цісик. (Друкує ся).
13. **Плятон: Бенкет (Сімпозіон). Розмова про любов.** Зі старогрецької мови переклав і пояснив Іларіон Огоновський.
14. **Д. Николишин: Тайна.** Трагедія у 5-ти діях.
15. **Демостен: Промови проти Филипа Македонського.** Переклад із грецької мови. (Ладить ся.)
16. **Микола Мельник: По той бік греблі.** Оповідання.
17. **Ст. Руданський: Співомовки.** Вибір із уводом і примітками.
18. **Д. Николишин: Артисти.** Комедія в 4-ох діях (зі стрілецькими піснями).

Дальші випуски підготовляють ся.